Autoritet crkvenih Otaca na saboru u Niceji i Prvom vatikanskom saboru

Đurakić, Tamara

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:120:291914

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

Repository of the Chatolic Faculty of Theology

zir.nsk.hr

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKO BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

AUTORITET CRKVENIH OTACA NA SABORU U NICEJI I PRVOM VATIKANSKOM SABORU

Diplomski rad

Mentor: dr.sc. Drago Tukara **Student: Tamara Đurakić**

Đakovo, 2016.

Sažetak:

Ovome radu prethodi pet poglavlja u kojima želimo prikazati autoritet Otaca te povijesnu situaciju 4tog i 19tog stoljeća te zbivanja na Prvom vatikanskom saboru kroz Strossmayerove govore. U prvom poglavlju se dotičem nastanka autoriteta te odnosa između Crkve i države u četvrtom stoljeću. U drugom poglavlju prikazujem koncil u Niceji te iznosim problematiku sabora. U trećem poglavlju iznosim situaciju prije vatikanskog sabora, te u četvrtom i petom svom najdužem poglavlju se dotičem Strossmayera i njegovih govora.

Ključne riječi: autoritet, Crkva, sabor, dogma, crkveni Oci, Strossmayer

Authority of the Fathers on the council of Niceja and I. Vatican council

Summary:

This article preceded of five chapters where I wont to demonstrate the authority of the Fathers and historical situation of fourth and nineteenth century at the First Vatican Council mostly through the Strossmayer speeches. In the first chapter I'll touched the occurrence of authority and relations between Church and State in fourth century. In the second chapter I showing council in Niceja and putting the issues of parliament. In the third chapter presenting the situation before Vatican council, and in the fourth and fifth my longest chapter I'll touches Strossmayer and his speeches.

Keywords: authority, Church, council, dogma, authority of theFathers, Strossmayer

UVOD

Sa pojmom autoritet se susrećemo od najranijih početaka. Prvi autoritet u zajednici obitelji bili su roditelji odnosno otac kao glava obitelji – *pater familias*, zatim učitelji, svećenici i vođe zajednica. Kad je riječ o autoritetu u Crkvi onda se misli na vlast što je Krist dao ljudima, ali ne u smislu vladanja nego služenja. Takav autoritet je dar. Biblija nam svjedoči da je Krist za svoje suvremenike bio autoritet, što je vidljivo u evanđeljima.

Danas nam je jasno da su ljudsku povijest načinili autoriteti, autoritativne osobe oko kojih su se formulirale ideje i razna mišljenja. Kao autoritativnu osobu možemo spomenuti primjerice cara Konstantina, Arija, Strossmayera. Autoritet smo u naš rječnik preuzeli iz latinskog jezika *auctoritas* – vlast, ugled, dostojanstvo. Kad kažemo da osoba ima autoritet tada mislimo na stječeno poštovanje. Treba razlikovati autoritet od moći, jer ljudi slijede autoritet zbog poštovanja a moći se priklanjaju iz straha. Da bi se riješili straha žele srušiti „moćnika". No mi ćemo se zadržati na autoritetu u vjerskom smislu koji ćemo nastojat prikazat kroz dva sabora. Od autoriteta se očekuje da ispuni očekivanja javnosti i okoline i što bolje ispuni očekivanja njegova se vrijednost u očima drugih povećava. Cilj rada je prikazati kakva je bila situacija sa crkvenim Ocima, kakav autoritet su oni imali u Niceji a kakav na Vatikanskom saboru, jesu li ga imali, i koliko je njihovo mišljenje bilo važno na saborima.

Tema rada je Autoritet crkvenih Otaca na saboru u Niceji i Prvom vatikanskom saboru. Rad se sastoji od pet poglavlja u kojima nastojim prikazati povijesnu situaciju i autoritet u dva različita stoljeća. Drugo poglavlje je posvećeno saboru u Niceji i sukobu sa arijanizmom, te isticanje dvije važne osobe za Nicejsko vjerovanje. Zatim donosim pregled situacije koja je prethodila Vatikanskom sabora. Iznosim pet govora biskupa Strossmayera gdje ću nastojat prikazati njegovo prizivanje na autoritet Otaca te kako su se odvijale rasprave biskupa.

1. NASTANAK AUTORITETA

1.1.Pojam i značenje

U Crkvi je bilo uobičajeno nazivati crkvene pisce crkvenim Ocima. Čini se da to vuče svoj korijen iz starog običaja gdje učenik učitelja naziva Ocem. Jer da imate u Kristu i deset tisuća učitelja, ipak ne biste imali više otaca. *Ta u Kristu Isusu po evanđelju ja vas rodih* (1Kor 4,15). Značenje pojma pripisuje se onima koji su na poseban način prijateljevali s Bogom – Abraham, Izak i Jakov. Oni su bili očevi naroda i prvi očevi u vjeri koju primaju i prenose. Nakon smrti apostola u postapostolsko vrijeme počinje se izraz otac davati biskupu. No taj se naziv koristio i za neke druge crkvene naučitelje i monahe i stoga je bilo potrebno iznijeti četiri uvjeta da bi nekog smatrali crkvenim Ocem a to su: ortodoksnost nauke, svetost života, crkveno odobrenje i drevnost. Ukoliko jedan od uvjeta nedostaje osobu se smatra crkvenim piscem.[1]

1.2.Autoritet crkvenih Otaca

Što se tiče autoriteta on je u Crkvi veoma velik a temelji se na vjeri Crkve, zajedno sa Predajom i Sv. Pismom. Oci se promatraju kao svjedoci tradicije ali specifičan autoritet se odnosi na to koliko su oni svjedoci crkvene vjere u ono vrijeme. Veliku vrijednost imaju tekstovi Otaca koje usvajaju pojedini opći sabori te to može ići do toga da se tekst kao doktrinalna nauka može držati nezabludivim. To znači da ono što je definirano na pojedinom saboru ne dobiva se analizom pojedinačnog oca koji je napisao tekst već se gleda koliko su saborski Oci u tome sudjelovali kao cjelina. To se očituje kroz načelo *consensus unanimis Patrum* (jednodušno suglasje Otaca), koje je formulirao Vincencije Lerinski.[2] Načelo se odnosi na moralnu jednodušnost u tumačenju Svetog Pisma i isto tako o izlaganju nauka o stvarima vjere i morala. Ne uzima se u brojčanom smislu da baš svi Oci moraju složno učiti određenu nauku, nego da se u moralnom smislu slažu kad je u pitanju učenje nekog obveznog sadržaja kršćanske zajednice.

[1]Usp.,T. Šagi –Bunić, *Povijest kršćanske literature*, KS, Zagreb, 1976., str., 8.
[2] Usp., *Isto*, str., 9. – 10.

1.3.Odnos Crkve i države do 4. stoljeća – promjene

U mladom kršćanstvu Crkva je uvijek dobro reagirala na pojave krivih mišljenja, no njezin položaj je već u 2. stoljeću bio ugrožen raznim herezama i progonima. U takvom okruženju neprestano se morala braniti od vjerskih iskrivljavanja. Sve do stote godine država je tolerirala ili ignorirala kršćanstvo a kršćani su priznavali carstvo kao silu koja održava red. U razdoblju do 250-te godine kršćanstvo se i dalje smatra neprijateljski prema državi i ljudima. Car je bio taj koji je imao najveći autoritet, težilo se obnovi rimske države i da se sve privede državnim zakonima. Dramatičnapromjena za kršćane nastupa kada car Konstantin prelazi na kršćanstvo i 313-te godine zajedno sa Licinijem izrađuje Milanski program tolerancije čime kršćani dobivaju ravnopravnost sa ostalim religijama. Car pomaže kršćanima, oslobađa ih javnog poreza, ukida smrt na križu te određuje svetkovanje nedjelje, gradi nove Crkve i okuplja oko sebe biskupe. Crkvom je vladalo oduševljenje te se slavilo cara. Kasnije pobjedom nad Licinijem postaje autoritet u carstvu i želi uspostaviti jedinstvo i mir. Konstantin je bio politički mudar čovjek i u kršćanstvu vidi snagu koju njegovi predhodnici nisu prepoznali. U ovakvom okruženju postavljamo pitanje što ta promjena znači za Crkvu koja se odjednom našla u drugačijoj situaciji i država joj pomaže te joj daje povlastice. Kršćanstvo se nalazi u državnom okviru i čini se da Crkvi više ništa ne stoji na putu kristijanizacije.[3] Ovdje vidimo prijelaz, Crkvu koju je država progonila i ugrozila njen opstanak i tu istu Crkvu kojoj sad država pomaže. No glavnu riječ i dalje ima car i država.

Promatrajući promjene u prošlosti uočavamo da se promijenio odnos Crkve i države. Crkva u početku nije mogla slobodno djelovati te zajedno sa rimskom državom pokušava naći način za suživot. Pozvane su da surađuju zajedno svaka na svom području. Bez obzira na progone i mučenja Crkva je polako jačala i država je mogla računati sa kršćanima koji su dobivali sve važnija mjesta u državnoj upravi. Veza biva jača ali i dalje je car taj koji ima najveći autoritet i koji sudjeluje u svim važnim pitanjima. Car Konstantin se čak i nazivao subiskupom. Kao negativnu posljedicu odnosa crkvene i civilne vlasti možemo istaknuti masovni ulazak heretika i pogana u Crkvu što će ju oslabiti i toga je Crkva svjesna. Time joj prijeti površnost i praznovjerje no treba voditi računa da je položaj u ono vrijeme bio zamršen a Crkva je trebala pronaći pravu sredinu u ispunjavanju zadatka koji joj Krist povjerava.

[3]Usp., A.Franzen, *Pregled povijesti Crkve*, KS, Zagreb, 1970., str.,35. – 55.

1.4.Koncil i dogma

Da bismo nastavili sa radomsa radom potrebno je definirati koncil i dogmu.

Koncil dolazi od latinskog izraza *concilum* što označuje skup koji je sabran da kolegijalno raspravlja o životu Crkve. Koncil se naziva ekumenskim (dolazi od grčke riječi *oikumene* – napućena zemlja) ako je papinom vlašću sazvan za cijelu Crkvu i okuplja biskupe cijelog svijeta. Ekumenski se koncil smatra najsvečanijim oblikom po kojem zbor biskupa vrši vrhovnu vlast nad cijelom Crkvom.[4] Također u Zakoniku kanonskog prava sabor se definira kao zbor biskupa i određenih drugih nosioca jurisdikcije, koje saziva papa i koji pod njegovim predsjedanjem odlučuju o pitanjima kršćanske vjere i crkvene discipline, za koje je potrebna papina potvrda. (Kan. 337)

Dogma je izraz koji potječe od grčkog glagola *dokeo*– držim, mislim. Tek od 18. stoljeća ulazi u službeni govor te dobiva značenje onog što se naziva izlaganje ili ispovijest vjere. U sadašnjem govoru učiteljstva i teologije *dogma je nauk u kojem Crkva, svečanom izjavom ili redovitim i općim učiteljstvom predlaže neku objavljenu istinu u obliku koji obvezuje cjelokupni kršćanski put tako da se nijekanje takve istine proglašava krivovjerjem.*[5]

2. PRVI EKUMENSKI KONCIL U NICEJI

U povijesti imamo osam ekumenskih koncila koje su sazivali rimski a kasnije i istočno – rimski carevi a koji su se održali u Niceji, Carigradu, Efezu i Kalcedonu a razlikuju se od onih kasnijih. Oni su na Zapadu promatrani kao povijesno jedinstvo a i sam papa Grgur Veliki ih uspoređuje sa četiri evanđelja jer su oni formulirali osnove dogme Crkve, kao najvažnije dogmu o sv. Trojstvu i kristologiji. Nas zanima sabor u Niceji koji je zasjedao od 20. svibnja do 25. srpnja 325. godine.[6]

Tri su velike skupine teoloških tema stajale na dnevnom redu i zaokupljat će svijet u naredna tri stoljeća: nauka o Trojstvu, kristologija i nauka o opravdanju.[7] Posljednjom temom su se bavili biskupi sa Zapada.

[4]*Koncil*, u:Enciklopedijski teološki rječnik, prir.Aldo Starić, svezak XXIX, KS, Zagreb, 2009., str., 515.
[5]*Dogma*, u:*Isto*, str., 203.
[6]Usp., H.Jedin, *Crkveni sabori*, KS, Zagreb, 1997., str., 13. – 16.
[7]A.Franzen, *Pregled povijesti Crkve*, KS, Zagreb, 1970., str., 60.

2.1.Glavni problemi i sudionici sabora

Konstantin je htio mir u svome Carstvu pa saziva opći koncil sa željom da se napetosti u Crkvi smire. Koncil koji je sazvao premašuje sve dotadašnje skupove. Smatra se da je na koncilu sudjelovalo više od 220 biskupa od kojih su prevladavali biskupi Istoka dok ih je sa Zapada bilo znatno manje.[8] Car se pojavio i održao govor u kojem poziva na mir i prepušta riječ Euzebiju i predsjedavajućima na saboru, no nije poznato koji su to bili jer ne posjedujemo nikakav zapisnik. Poznato je da su neki biskupi imali ožiljke našeg Gospodina Isusa kao biskup Pavao iz Neocezareje, te biskup Pafamucije. Atanazije navodi broj od 318 sudionika na saboru što je biblijsko prisjećanje na 318 slugu Abrahamovih. *Kad je Abram čuo da mu je bratić zarobljen, skupi svu momčad rođenu u njegovu domu, njih trista osamnaest, pa pođu u potjeru do Dana.* (Post 14, 14). U stvari jedva da ih je bilo više od 220. Pa tako Euzebije Cezarejski govori o preko 250, i naglašava njihov dolazak iz svih dijelova ekumene.[9]

Da se vratimo na samu problematiku sabora vidimo da se u nauci o Trojstvu radilo o tome da se osvijetli odnos Oca prema Sinu. Postojao je dogmatski problem koji održava jedan strogi monoteizam i jedinstvenost Božju s jedne strane a s druge strane se Krist poštuje kao Bog pokraj Oca.U međuvremenu se probija kristologija Logosa koju je osmislio Origen u Aleksandrijskoj školi što dovodi do dva različita teološka smjera. Jedan naglašava istobitnost Oca i Sina te jedinstvo božanske i čovječje naravi u Kristu a drugi smjer koji je bio prisutan u Antiohijskoj školi naglašava da je Logos drugotni Bog.[10] Ovaj drugi smjer zastupao je Arije koji je bio veliki protivnik Aleksandrijske teologije i začetnik arijanizma, trojstvene i kristološke hereze. On prihvaća subordinacionizami adopcionizam i pošto je bio vješt govornik imao je mnoge pristaše kao Euzebije Nikomedijski. Prema njemu *Logos – nije pravi Bog, on se po svojoj biti od njega sasvim razlikuje, i nije ni vječan niti svemoćan, već je stvoren u vremenu, kao nesavršen i sposoban da trpi. Logos je doduše prvi među stvorenjima i kudikamo je moćniji od ljudi; zato ga i možemo nazvati polubogom.*[11]

Pravovjerni nauk o Kristu kao Sinu Božjemu formuliran je u Nicejskom vjerovanju dok je arijanizam na koncilu osuđen kao opasna hereza, a Arije biva protjeran iz

[8] Usp., S. Kovačić, *Kršćanstvo i Crkva u staromu i srednjemu vijeku,* Verbum, Split, 2004., str. 92.- 93.

[9] Usp. H.Jedin, *Crkveni sabori*, KS, Zagreb, 1997., str., 13. – 17.
[10] Usp., A.Franzen, *Pregled povijesti Crkve*, KS, Zagreb, 1970., str., 60 – 62.
[11]Usp., *Isto*, str., 62.

zajednice. Ključna riječ koja je isključivala svaku mogućnost arijanskog tumačenja je istobitan.[12] *U nicejskom vjeroispovijedanju definirana je ispravna pravovjerna nauka. Krist je rođen iz biti svog Oca kao jedinorođeni, Bog od Boga, Svjetlo od Svjetla, pravi Bog od pravoga Boga, rođen, nestvoren, istobitan (homoousios) s Ocem.*[13]

2.2.Odluke sabora

Također manje su rasprave zaokupile sabor pa se tako u dvadeset kratkih odluka zauzima stav o značajnim pitanjima. Te odluke su nazvane kanoni i ovako ih navode nicejski i poslijenicejski oci:

Kanoni ovdje kao i kod ostalih sabora prikazuju tadašnju situaciju Crkve:

- Zabrana samokastracije;
- Određivanje najmanje dozvoljenog vremena katekumenata;
- Zabrana boravka mlađih žena u kući klerika;
- Odredba da na ređenju biskupa moraju biti prisutna bar tri biskupa, te da je potrebna potvrda metropolita;
- Odluka da se godišnje održavaju po dvije provincijske sinode;
- Izvanredna vlast aleksandrijskog i rimskog biskupa (pape) na njihovim područjima;
- Priznanje posebne časti jeruzalemskom biskupu;
- Odluke o sporazumu s novacijancima;
- Odluke o blagom postupanju protiv onih koji su popustili prilikom Licinijevih progona;
- Zabrana smjenjivanja svećenika;
- Zabrana klericima da se bave lihvarstvom;
- Odluka da prilikom primanja euharistije biskupi i prezbiteri imaju prednost pred đakonima;
- Izjava o nevaljanosti krštenja što je podjeljivao Pavao Samozatski, te izjava da se žene đakonese ima smatrati laicima;

[12] Usp., S. Kovačić, *Kršćanstvo i Crkva u staromu i srednjemu vijeku,* Verbum, Split, 2004., str. 92.- 93.
[13] A.Franzen, *Pregled povijesti Crkve*, KS, Zagreb, 1970., str., 63.

- Zabrana klečanja nedjeljom na liturgiji i u vazmeno vrijeme sve do Duhova;[14]

2.3.Značenje sabora

Kao što smo napomenuli sabor u Niceji bio je Prvi opći ekumenski sabor jer su na njemu sudjelovali biskupi iz svih područja nastanjenim kršćanima. To se dogodilo u vrijeme kada je Crkva uživala mir i kada je posjedovala slobodu okupljanja. Car Konstantin olakšava održavanje sabora time što stavlja na raspolaganje carsku poštu i nudi gostoprimstvo u Niceji.

Među saborskim ocima sudjelovale su najvažnije ličnosti toga vremena kao biskup Osio iz Kordobe, Aleksandar Aleksandrijski sa đakonom Atanazijem, Marcelo iz Ancire, Makarios iz Jeruzalema, Leonicije i Eustahije Antiohijski. Također treba spomenuti Arijeve prijatelje sa istoka, Euzebije iz Cezareje i Euzebije iz Nikomedije. Pretpostavlja se da je bilo oko 300 biskupa na saboru prema crkvenoj predaji.[15]

Nadalje ako bismo koristili izvore Euzebija Cezarejskog moglo bi se učiniti da je car Konstantin imao vodeću ulogu na saboru na temelju nekoliko uvodnih riječi. On je davao podršku održavanju istog ali nije dominirao u raspravama i teološkim pitanjima. Dugoročno gledano sabor je imao značenje kao prvi u nizu ekumenskih sabora koji je okupio biskupe iz cijele Crkve kako bi se dogovorili oko doktrinalnog pitanja. Također je i prvi puta car imao vodeću ulogu u sazivanju sabora. Kratkoročno gledano sabor nije riješio probleme zbog kojih je sazvan a arijanstvo se širilo kroz čitavo 4. stoljeće.[16]

2.4.Početak i širenje arijanizma

Arijanizam je hereza koju je osnovao Arije i kao takva se provlači kroz Nicejski sabor i smatram važnom prikazati je, jer je važna bila pobjeda Niceje nasuprot zastupanjima Arija.

Puno je činjenica utjecalo na to da u ono vrijeme imamo razvoj nekoliko teoloških škola koje baš i nisu bile istog mišljenja po nekim pitanjima a to su Aleksandrijska škola i Antiohijska škola. Također i crkve na Zapadu i Istoku su se razilazile oko nekih važnih pitanja među kojima je i pitanje Uskrsa, no najveći problem u Crkvi ipak nastaje

[14] Usp., https://hr.wikipedia.org/wiki/Prvi_nicejski_sabor (17.6.2016.)
[15] Usp., *Isto*,(18.06.2016.)
[16] Usp., *Isto*, (18.06.2016.)

zbog događanja u Aleksandriji. Aleksandrijsku školu vodio je patrijarh Aleksandar, koji je pod svojom upravom imao nekoliko prezbitera među kojima je bio i Arije. Spomenuta škola u nauci o Kristu polazi od božanskog Logosa koji se najuže sjedinio sa čovječjom naravi. Dok Antiohijska škola u prvom redu u Kristu vidi čovjeka Isusa kako ga opisuju sinoptici.[17] No činjenica je da je Arije naučavao da Krist nije pravi Bog, prema njemu on je od Oca usvojen i naglašava njegovo drugorazredno božanstvo. Ističe da se Bog ne mijenja dok je Isus bio podložan rastu, razvoju i starenju.*A Isus napredovaše u mudrosti, dobi i milosti kod Boga i ljudi* (Lk, 2,52). Krist po njemu nije vječan, stvoren je iz ničega i kao takav za razliku od Oca je konačan. On za svoje naučavanje navodi dokaze iz evanđelja. *Otac ljubi sina i sve je predao njemu u ruke*(Iv 3,35). *On je savršena slika Boga nevidljivog, prvorođenac svakog stvorenja* (1 Kol 1,15). To govori da Otac i Sin ne mogu biti iste prirode te je bilo pitanje vremena kad će to dovesti do sukoba sa njegovim patrijarhom Aleksandrom.

Arije javno napada njegovu propovijed i optužuje ga da naučava sabelijanski[18] što nije bila istina. Nasuprot tome Arije je nudio svoje naučavanje što je za Aleksandrijsku školu bilo neprihvatljivo što u tome svemu dovodi do pitanja može li Isus spasiti ljude ukoliko nije Bog već polu – božanstvo. Razmjena međusobnih argumenta je postala oštra što dovodi do ekskomunikacije i anateme Arija. On bježi i dolazi kod biskupa Euzebija u Nikomediji koji s njime dijeli isto mišljenje. Samim time arijanizam se počinje sve više širiti što car Konstantin vidi kao problem te pokušava pomiriti dvije strane, ne bez uspjeha. Caru je bilo bitno da se ispuni njegov cilj, a to je da se smire tenzije nastale u Crkvi i mir u carstvu. Od svog savjetnika Osia iz Cordobe očekuje pomoć no razdor se sve više širi te se odlučuje sazvati prvi ekumenski koncil.[19]

2.5.Ukratko koncil u Niceji

Za mjesto događaja izabire se spomenuta Niceja. Upućuje se poziv svim biskupima no nisu se svi odazvali. Smatra se da ih je bilo oko 250 i uglavnom su veliku većinu činili biskupi sa Istoka, Aleksandar iz Aleksandrije, Eustahije iz Antiohije te Makarijus iz Jeruzalema. Papa Silvestar zbog nemogućnosti šalje svoje predstavnike Vita i Vincenta dok su Zapadne crkve imale tek nekoliko predstavnika.

[17]Usp., J.Pavić – T.Z. Tenšek, *Patrologija*, KS, Zagreb, 1993., str., 104. – 105.
[18]Sabelijanizam je hereza 3.st. koja naučava da ne postoje tri Božanske osobe nego samo jedna a tri funkcije
[19] Usp., http://documents.tips/documents/arije-i-nicejski-sabor-5661ed6b3e78e.html (26.6.2016.)

Arije i njegovi pristaše su naučavali da je Isus različit od Oca, da nije iste biti kao Otac. Aleksandar i njegov đakon Atanazije zastupaju mišljenje da je Krist vječno postojao te da je iste biti kao Otac (homoousios). Euzebije iz Cezareje tvrdi da Isus nije postojao od vječnosti nego da je prije vremena rođen od Oca, da je slične biti sa Ocem. Zanimljivo je da većina izaslanika držala ovo mišljenje pa je tako Atanazije burno reagirao na ovo rješenje te je ponudio vjerovanje[20] koje imamo navedeno u Strossmayerovim govorima, te koje je bilo konačna osuda arijanizma. Oni koji su odbili potpisati odluke koncila, a bilo ih je dvojica zajedno sa Arijem bili su isključeni iz Crkve, te je naređeno da se njegovi spisi spale. [21]

2.5.1. Ekskomunikacija i autoritet

No nije kroz povijest uvijek bilo tako, nije samo Crkva imala autoritet ekskomunikacije što je vidljivo kod Arija, biskupa Hilarija i pape Liberija koji nisu potpisali obrazac. Car je tada imao najveći autoritet te je prijetio progonstvom što je i mogao učiniti budući da je imao vlast. Danas to nije tako te Sveta Stolica ima autoritet ekskomunikacije u određenim slučajevima.

Izopćenje označava isključivanje nekog iz članstva u pojedinoj organizaciji. U užem smislu se koristi za isključivanje osobe iz religijske ili vjerske zajednice kao što je Crkva, pa se tada koristi izraz ekskomunikacija (lat.: isključenje iz zajednice). Po kanonskom pravu predstavlja kaznu kojom se vjernika kažnjava za najteže prijestupe kao širenje lažne vjere ili napad na Crkvu i papu (Kan. 1371).Teži oblik ekskomunikacije je anatema koji može izreći papa. Ekskomunikacija je bila sredstvo u borbi za svjetovnu vlast te su se njome služili crkveni prelati, pape kako bi diskvalificirali svoje protivnike a ponekad i narod.[22] U Crkvi kazna ekskomunikacije postoji još od prošlosti a kao dokaz tome mogu se uzeti Pavlove riječi iz poslanice Korinćanima.[23] Crkva kao savršeno društvo ima zadatak privesti ljude vječnom spasenju i kao takva ima prirodno i vlastito pravo intervenirati kada ponašanje njenih

[20] Vjerovanje pogledati u petom poglavlju na 25.toj stranici
[21] Usp., http://documents.tips/documents/arije-i-nicejski-sabor-5661ed6b3e78e.html, (26.6.2016.)
[22] Usp., https://sh.wikipedia.org/wiki/Ekskomunikacija (08.07.2016.)
[23] 1 Kor 5,2–5

članova ugrožava njezin poredak. Kroz povijest su joj bili podložni carevi, kraljevi, vladari, državnici pa i protupape.[24]

2.6.Euzebije Cezarejski

Smatramo važnim istaknuti dvije važne osobe za Nicejski koncil čije je sudjelovanje doprinijelo stvaranju Nicejsko – Carigradskog simbola vjere. Jedna od tih osoba je Euzebije a druga Atanazije kojeg donosimo u sljedećem podnaslovu.

Do sabora u Niceji Euzebije uživa veliki autoritet u svojoj vjerničkoj zajednici u Cezareji, ali na saboru kao da se povlači jer se našao pred mnoštvom biskupa pred kojima mora ispovjediti svoju vjeru radi toga što je iste godine bio osuđen radi krivovjerja. Euzebije je ponudio ocima na koncilu da se prihvati njegov simbol vjere koji bi mogao biti zajednički objema zavađenim stranama (ortodoksima i hereticima arijancima). Cezarejski simbol vjere poslužio je kao baza za nicejeski simbol. Poteškoća nastaje kada se želi rekonstruirati koji su oci na saboru u Niceji ipak modificirali Cezarejski simbol vjere. Postoje teološke razlike između ova dva simbola, ali one su vrlo male. Isto tako poteškoća je u tome što je Euzebije Cezarejski na Antiohijskom koncilu 325. godine bio osuđen, s još nekim biskupima. Odluka o njegovoj osudi ostavljena je da o njoj progovore crkveni Oci u Niceji. U takvoj situaciji Euzebije Cezarejski je ponudio svoj simbol vjere očekujući da je potvrdi sam car Konstantin svojim carskim autoritetom, i na taj način „*ipso facto*“ opravda Euzebija od prethodne osude koju je doživio u Antiohiji, dakle nekoliko mjeseci prije sabora u Niceji. Postojala je razlika u tekstu Cezarejskog simbola (Euzebijevog) i nicejskog, to ne treba čuditi jer su oci imali veliku slobodu u pronalaženju teoloških termina kako bi se što bolje pojasnila trinitarna pitanja. Oci na saboru u Niceji nisu ispuštali iz vida da je Euzebije ipak osuđen kao filoarijanac. Sve je to Euzebije imao u vidu, svoju situaciju i autoritet koncilskih otaca, pa je zauzeo rezervirani stav po pitanju simbola vjere. Znao je da njegov uspjeh ili ishod njegova slučaja ovisi prije svega o njegovom ponašanju na koncilu. Isto tako je znao da konačna odluka ovisi o mišljenju i stavu većine okupljenih biskupa. On će se svakako prikloniti većini, u ime mira u Crkvi i u Carstvu.

Koncil u Niceji je donio neke odluke i sankcije. Nakon što je većinom glasova prisutnih otaca prihvaćena formula vjere ili Credo u Niceji uslijedilo je potpisivanje.

[24]Usp., https://www.bitno.net/vjera/pitajte-svecenika/u-kojim-slucajevima-dolazi-izopcenja-iz-crkve/(08.07.2016.)

Naime, svaki je od prisutnih biskupa morao pristupiti i potpisati. Jedan je biskup bio odgovoran i promatrao tijek potpisivanja. Svojim autoritetom car Konstantin je potvrdio sve odluke koncila, te svima jasno dao do znanja da ukoliko netko ne potpiše proglašeni Simbol vjere bit će isključen iz Crkve. Pred takvom carevom prijetnjom ipak nije potpisao Arije i nekoliko biskupa. Oni su bili ekskomunicirani. Nakon što su bila iscrpljena pitanja trinitarne naravi, uslijedila su disciplinarna pitanja: slavlje uskrsa, melecijevci, ređenje biskupa, prelazak iz jedne u drugu biskupiju.[25]

2.7.Atanazije Aleksandrijski

Njegov životni put nije bio nimalo lagan što nam govori i činjenica da je pet puta bio u progonstvu zbog svojih vjerskih uvjerenja. Od kad nasljeđuje biskupa Aleksandra nailazi na veliki otpor i prosvjed arijanaca koji su više puta osporavali njegovo biskupstvo. Više puta je bio osuđivan kod cara Konstantina no bez uspjeha sve do sinode u Trieru kada odlazi u prvo progonstvo. Neuspjesi ga nisu poljuljali i ostao je vjeran istini do kraja. Jedan je od najvećih ljudi što je Crkva imala u svojoj povijesti. Bio je veliki branitelji promicatelj nicejskog vjerovanja te su svi napadi na njega proizlazili iz toga što je vjeran Nicejskoj vjeroispovjesti. Po njemu je svrha Kristova otkupljenja čovjekovo pobožanstvenjenje i posinovljenje u Bogu i njemu možemo zahvaliti što Arijeva zabluda nije uzela maha. Njegove misli preuzimaju i veliki Kapadočani te preko njih dolaze do onog vjerovanja koje i danas kršćani priznaju.[26] To da je velika crkvena osobnost svoga vremena dokazuje i činjenica da se na njega i njegove misli poziva i biskup Strossmayer mnogo godina kasnije na Prvom vatikanskom saboru u svojem prvom govoru.

Atanazije cijeni i hvali Nicejski sabor u svojim Pismima i smatra da su na njemu otklonjena sva dotadašnja krivovjerja i zablude te da se u općoj Crkvi ne smije pozivati na nijedan drugi sabor prije spomenutog.

2.8.Snaga i uloga koncila pred pojedincem

Kao sto se iz gore navedenoga vidi, postoji određena napetost između pojedinca i zajednice. Ta oprečnost vidljiva je i na prvom ekumenskom saboru u Niceji. Pojedinac može imati svoje drugačije mišljenje, poput Arija, biskupa Euzebija ili Atanazija, no

[25] Usp., M. Mandac, *Euzebije Cezarejski, Crkvena povijest*, Služba Božja, Split, 2004., str., 11. – 18.
[26]Usp., M.Mandac, *Atanazije Veliki, Pisma o Krstu i Duhu*, SB, Makarska, 1980., str. 10. – 31.

Koncil kao izraz zajednice Crkve mora imati veći autoritet. Pojedinac se, tako zahtijeva sabor u Niceji mora podložiti zajedničkom stavu Crkve.

Crkva je uređena zajednica, to je vidljivo već na saboru u Niceji a svaka uređena zajednica traži od pojedinaca da poštuju zajedničko mišljenje. I država je zajednica koja od svojih građana traži da poštuju zakone koji služe zajednici. Onaj koji to ne čini mora snositi posljedice. Problem koji se pojavio već u prvoj Crkvi jest, da ono što je važno crkvenoj zajednici ne mora biti isto tako važno državnoj zajednici. Tako dolazi do sukoba. Poput države i Crkvena zajednica ima pravo zahtijevati od svojih članova prihvaćanje općih zaključaka crkvenih sabora. Vjernik treba prihvatiti odluke sabora i same dogme jer su u današnjem svijetu odluke i dogme postale shvaćene u negativnom kontekstu slijepog vjerovanja. Već od samog početka dogma se shvaćala kao kamen spoticanja u odnosu Crkve i svijeta. Zajednica kao takva stoji iznad pojedinca, što ne znači da pojedinac unutar granica zajednice ne može imati svoje vlastito mišljenje.

2.9.Kratki zaključak

Možemo zaključiti da je bila važna pobjeda Niceje jer je time definirana nauka o Trojstvu o tri iste biti. Pitanje je gdje bi bilo kršćanstvo danas da Crkva tada to nije uspjela. Biskupi su prilikom zasjedanja na sebe preuzimali autoritet te govore u ime svih o važnim stvarima. Možemo zaključiti da je jedan nevjeran čovjek utjecao na važnu odluku Crkve. Što se arijanizma tiče tada je nakratko bio uništen no Arije se vraća iz progona i širi se arijanizam sve do koncila u Carigradu 381. godine kada je arijanizam definitivno bio osuđen.

3. PRVI VATIKANSKI SABOR

3.1.Situacija prije sabora

Da bismo razumjeli ono što se događalo na saboru treba napraviti mali uvod o događajima koji su mu prethodili.

Društveno politički odnosise mijenjaju što dovodi sa sobom dekristijanizaciju društva koja se širi na Europu i Južnu Ameriku. Na Katoličku Crkvu se počinje gledati kao na neprijatelja tome novom suvremenom društvu. Vjera se počela smatrati nedostojnom čovjeka i ljudi se sve više okreću znanosti što je dovelo do napuštanja Crkve. Nadalje pozitivna posljedica ove revolucije je prestiž papinstva u Francuskoj i

Europi. To je bilo vrijeme kada se drugačije pristupalo liturgiji i njezinoj ulozi i vrijeme novih pastoralnih nastojanja da se pristupi problemu kristijanizacije društva. No različiti stavovi prema otvorenijim pristupima doveli su do rascjepa među katolicima.

Valovi Francuske revolucije i sljedećih sekularizacija preletjeli su poput vodene struje preko prividno trule zgrade Katoličke Crkve poput slapa.[27]

Ovim riječima možemo opisati stanje koje je vladalo u Crkvi nakon jednog stoljeća omalovažavanja i koja je u svemu tome i dalje imala ugled. Nedugo nakon toga Pio IX koji dolazi na vlast postao je nada ovome društvu jer je bio poznat kao čovjek dobre volje i novih ideja. On osjeća jedan strah od novog društva i kao takav se odlučuje na osudu istog, dok mnogi biskupi nisu podržavali tu ideju. Unatoč tome 1864. godine enciklikom *Quanta cura* donosi osudu modernog društva[28] – *Syllabus*.

Syllabus je osudio kako filozofske sisteme, kao racionalizam i panteizam, tako i društvena shvaćanja, kao komunizam, zablude u kršćanskom moralu, napose u braku ali prije svega ona koja se odnose na Crkvu i njezin odnos prema državi. Shvaćen je gotovo kao otkaz Katoličke Crkve modernoj kulturi i kao takav žestoko je napadnut.[29]

3.2.Pripreme za sabor

Već prilikom objavljivanja Silaba razmišljalo se o općem crkvenom saboru koji bi imao zadatak obnovu kršćanskog društva. Kardinalska komisija koja je bila formirana u tu svrhu predlaže papi da se konzultira sa biskupima od kojih se većina izjašnjava za sabor. Također se formirala i komisija za sabor koja će se brinuti za dogmatska pitanja, za disciplinu i pravo i za odnose između Crkve i države. Samim time vidimo da sabor neće biti laka stvar zbog oštrih grupacija u Crkvi.[30]

Bulom *Aeterni Patris*, 29. lipnja 1869. Pio IX saziva opći crkveni sabor. Upućen je poziv svim kršćanskim zajednicama odijeljenim od Katoličke Crkve. Time papa pokazuje ekumenski duh jer poziva na sudjelovanje istočne crkve, protestante i anglikance ali ne nailazi na odjek ovim postupkom. Iz toga možemo zaključiti da sabor neće postati sabor ujedinjenja. Također su se vodile razne rasprave u Njemačkoj i Francuskoj jer se saznalo o temi sabora, a to je papina nezabludivost. Također i

[27]H.Jedni, *Crkveni sabori*, KS,Zagreb, 1997., str., 131.
[28] Usp., *Vjesnik*, god. XXIII., br. 1., Đakovo, siječanj 1970., str. 129. – 131.
[29] H. Jedin, *Crkveni sabori*, KS, Zagreb, 1997., str., 133.
[30]Usp., *Vjesnik*, god. XXIII., br. 1., Đakovo, siječanj 1970., str., 132.

Strossmayer najavljuje svojoj biskupiji ovaj veliki događaj ali ne spominje ovo pitanje iz čega se da zaključiti da je bio protiv pokretanja ovog pitanja. Prema njemu sabor bi trebao biti pastoralno orijentiran, te potvrditi primat pape i naglasiti prava biskupa.[31]

3.3.Susreti u Rimu

Mnogi biskupi dolaze na susret u Rim ali zabrinuti zbog prijašnjih sukoba. Samim time papa uručuje biskupima Pravilnik za rad na saboru. Time želi izbjeći razne diskusije te želi prekinuti prijašnju praksu rada na općim saborima na kojima su Oci imali autoritet. Na taj način pravo predlaganja je imao papa, zatim za formuliranje određenih dekreta bila su formirana četiri stalna odbora, sa po 24 člana. Također je bio napravljen raspored sjedišta i imenovan tajnik sabora biskup Fessler.[32] Papa se samim time nameće kao autoritet na istom i oduzima inicijativu saborskim Ocima. Biskupi su mogli iznijeti svoja razmišljanja po posebnoj komisiji. No nezadovoljni ovakvim razvojem događaja biskupi pišu peticiju na papu čime mu predlažu ispravke pravilnika. Među biskupima bili su tu i J. J. Strossmayer, Dobrila i Smičiklas. No papa to odbija. Tako je 8. prosinca 1869. godine u prisutnosti oko 700 Otaca sabor svečano otvoren. Što se tiče statistike sabora najviše predstavnike je imala Europa sa oko 200 biskupa Talijana, što pokazuje njihovu brojčanu nadmoć, a i sam početak sabora nam ukazuje da je bio bolje pripremljen od ostalih sabora.[33]

Ako usporedimo broj Otaca na Niceji i Vatikanskom saboru vidimo promjenu u broju biskupa. Značajno velik broj koji je sudjelovao na Vatikanskom saboru dokazuje veličinu sabora u odnosu na Niceju. Također na Vatikanskom saboru glavnu riječ je imao papa, on je sazvao sabor dok su biskupi teško dolazili do riječi, išlo se preko Pravilnika i vodile su se razne rasprave. U Niceji je glavnu riječ imao car no biskupi su također odigrali važnu ulogu kroz cijeli sabori u vezi donošenja simbola vjere.

3.4.Autoritet pape

Kao rezultat koncila proizašla su dva kratka dokumenta, tj. dogmatske konstitucije. Konstitucija *Dei Filius* koja je usmjerena protiv modernih zabluda, ateizma, materijalizma, panteizma i racionalizma. Izričito nas uči da je moguće iz stvorenih stvari svjetlom razuma spoznati Boga, te nam iznosi kratku nauku o Objavi. Također

[31]Usp., *Vijesnik*, god. XXIII., br. 1., Đakovo, siječanj 1970, str., 132.
[32] Usp., H.Jedin, *Crkveni sabori*, KS, Zagreb, 1997., str., 138.
[33]Usp., *Vijesnik*, god. XXIII., br. 1., Đakovo, siječanj 1970., str., 133. – 134.

posebnu pozornost posvećuje odnosu vjere i razuma. Nadalje drugi dokument koji nas zanima je *Pastor Aeternis* koji govori o autoritetu pape koji je bio usvojen i proglašen na posljednjoj sjednici. Po ovoj konstituciji se sabor i poznaje jer je glavni predmet iste nauka o papinom primatu i nauka o papinoj nezabludivosti.[34] Kao zastupnike papine nezabludivosti mogu istaknuti kardinala Manninga, kojeg su podržali biskup Dechamps, biskup Senestrey i biskup Martin te su sastavili listu onih koji podržavaju papinu nepogrešivost te je kao takvu usmjerili papi sa 380 potpisa. Ovim postupkom su značajno skratili rasprave na tu temu.[35]

Kao protivnike definicije o nezabludivosti možemo istaknuti biskupa Strossmayera što ćemo kasnije prikazati u njegovim govorima, pariškog biskupa Darboya, kardinala Rauchera, crkvenog povjesničara Hefera, te porečko – pulski biskup Dobrila i drugi. Zanimljivo je da su oni više pozornosti posvećivali problemu papine nezabludivosti od primata, dok je koncilskoj većini bilo stalo da se riješi pitanje primata u Crkvi. Najviše je bilo onih kojima je bilo stalo da naglase samostalnost i autoritet Crkve a samim time i pape pa tako vjernicima i svijetu pokažu vrijednost Apostolske Stolice unutar Crkve.[36]

3.5.Krunidba primata na Prvom vatikanskom saboru

Ovdje je cilj zaokružiti rast svijesti primata na dogmatskom planu, pa je tako definiranje dogme znak oslobođenja crkvenog učiteljstva od pritiska izvana. Već spomenuta konstitucija *Pastor Aeternis* govori o primatu i nezabludivosti koji nisu indentični pojmovi. Sadržajno gledano primat ističe da je papa Kristov namjesnik, vrhovni pastir i apostolski prvak. Dogmatska konstitucija ima četiri poglavlja. U prvom je riječ o uspostavi primata po Isusu Kristu. U drugom djelu da je Isus u Petru ustanovio temelj jedinstva. U trećem poglavlju govori o papi kao o najvišoj zakonodavnoj, upravnoj i sudačkoj vlasti u Crkvi. No ne smijemo smetnuti s uma da Prvi vatikanski veže uz papin primat redovnu i neposrednu vlast što ga ne čini iznad biskupom nego prvim biskupom među biskupima što nam potvrđuju svjedočanstva Ireneja, Ambrozija i Lava I.

Zbog toga, tkogod naslijedio tu Petrovu stolicu, on prema ustanovi samog Krista, dobiva Petrovo prvenstvo nad čitavom Crkvom. Ostaje dakle uredba istine, i blaženi

[34] Usp., T. Šagi-Bunić, *Poruka Prvog vatikanskog koncila*, u: Glas koncila, br.1 (171), 1970., str., 5 – 6
[35]Usp., H.Jedin, *Crkveni sabori*, KS, Zagreb, 1997., str., 147.
[36]Usp., T. Šagi-Bunić, *Poruka Prvog vatikanskog koncila*, u: Glas koncila, br.1 (171), 1970., str., 5 – 6.

Petar, ustrajući u primljenoj čvrstoći stijene, koji ne napušta primljeno kormilo Crkve. Zbog toga je razloga uvijek bilo potrebno da se zbog jačeg prvenstva oko Rimske crkve okupe sve Crkve, to jest odasvud svi koju su vjernici kako bi se u toj Stolici iz koje sve proizlaze prava časnog zajedništva spojili kao što su udovi s glavom udruženi u jednu cjelinu tijela.[37]Na taj je način definicija primata dobila svoj konačni oblik.

Konačno u četvrtom djelu govori o nezabludivosti papinske učiteljske službe kada govori *ex cathedra*[38], u stvarima vjere i morala.[39] Kao propust sabora možemo istaknuti to što je isticao prava rimskog prvosvećenika, dok je na neki način nedovoljno definirao prava biskupa.

3.6.Stav i držanje Strossmayera

O važnim pitanjima sabora raspravljalo se na 37 sjednica na kojima je održano oko 140 otvorenih govora za i protiv. Opozicija na čelu sa Strossmayerom je namjerno držala dulje govore da bi se debate što više otegle. Također kao dobar govornik Strossmayer se svojim likom i djelom najviše istaknuo na saboru, na kojem je govorio pet puta. U svojim je govorima mnogo upozoravao i predlagao no ono što nas zanima su njegovi govori o papinom primatu i nezabludivosti te uloga Otaca.[40]

4. STROSSMAYER KAO TEOLOG

Teme koje su najviše zaokupile biskupa što je vidljivo i u njegovim govorima, pismima i okružnicama su problem jedinstva kršćana, dogmatsko pitanje nepogrešivosti te pitanje uloge Crkve u suvremenom društvu.

U pristupu J. J. Strossmayera u složenim pitanjima treba uočiti teološki vid koji pokazuje njegov stav u vezi s time. Samim time smatramo važnim istaknuti njegov odnos sa papom Piom IX. Iako nisu bili u jednakom crkvenom položaju papinstvo ih istovremeno zbližava i dogmatski udaljuje. Biskup je bio očaran osobom pape te mu se divi što dokazuje činjenica da u vrijeme kada papinstvo doživljava teške trenutke, on suosjeća s njime. Poziva sve na molitvu i financijsku pomoć. U predkoncilsko razdoblje

[37]H. Denzinger, P. Hunermann, *Zbirka sažetaka vjerovanja definicija i izjava o vjeri i ćudoređu,*Đakovo, 2002., str., 562.,
[38]Ex cathedra, lat. sa stolice, katedre sv. Petra, označuje one papine odluke o vjerskim i moralnim pitanjima koje on donosi kao nasljednik sv. Petra i koje su kao takve nepogrešive
[39]Usp., N.Ikić, *Razvoj svijesti papinog primata*, u: Bogoslovska smotra, 84 (2014.) 4, str. 823. – 825.
[40]S. Dragošević, *Povijesni prilog, Prvi vatikanski sabor*, u: Crkva u svijetu, god. V., br. 1., Split, 1970. str., 61.

dolazi dosukoba no biskup i dalje ima poštovanja prema papi kao osobi i prema papinstvu. Na saboru su postojale dvije manjine. Jedna koja smatra da pitanje nezabludivosti nije potrebno ponovo definirati te druga koja je tražila biblijsko opravdanje za nauku u svetopisamskim tekstovima, u crkvenoj tradiciji te kod crkvenih otaca. Na taj način biskup i papa se nalaze na suprotnim stranama.[41]

4.1.Kolegijalnost biskupstva

Prvi vatikanski sabor nije želio umanjiti biskupska prava nego su ta prava bila u sklopu nauke o nezabludivosti, pa je tako manjina u papinstvu vidjela jedan apsolutizam u kojem biskupi ne bi dobivali pastirsku vlast od Krista. Nadalje i sam biskup se bojao da bi povećanje papinske ovlasti nijekalo sudjelovanje biskupa na najvišoj vlasti Crkve. Iz ovoga vidimo njegovo mišljenje kao teologa, te se njegov strah temelji na eklezijalnoj koncepciji Crkve kao Tijela u jedinstvu i zajedništvu. Pa tako prema njemu definicija dogme povređuje i ograničava prava biskupa što je vidljivo u njegovom petom govoru. Biskupska prava su božanskog podrijetla, neodvojiva od Petrove službe, te je za njega episkopat jedinstven i nerazdvojiv od Petrove službe.[42] Nadalje možemo reći da se kod biskupa uočava teološki vid pod kojim on vidi Crkvu jedinstvenom u njenom spasenjskom poslanju a tako vidi i vlast u Crkvi, odnosno biskupe. Biskup se također u svom drugom govoru dotiče teme biskupstva te naglašava ulomak iz Ciprijanovog dijela *De unitate Ecclesiae Biskupstvo je jedno, a pojedini biskupi u dijelu drže cjelinu.*Time naglašava biskupe kao pastire i učitelje koji imaju vlast ali uvijek u cjelini sa papom, pa tako kad govori o Petrovom prvenstvu on pred očima ima Crkvu i apostolski zbor. Vlast prvenstva koja je udijeljena Petru je djelo Božje dobrote i darovana je radi jedinstva pa tako ako ističemo i branimo vlast pape samim time ističemo i branimo prava biskupa. Biskupu je važno njegovati to jedinstvo i suglasje u zboru biskupa jer je prema njemu to znak Kristove prisutnosti i ljubavi (Mt 28,20). U tome leži snaga biskupstva te božanska jasnoća kojom se dokazuju istine na saboru.[43]

[41]Usp., N. Ikić. *J.J.Strossmayer, papa Pio IX. I Prvi vatikanski sabor*, u: Zbornik radova, Zagreb, 2006., str., 477. – 490.
[42]Usp., *Isto*, str., 477. – 490.
[43]Usp., A.Čečatka, *Viđenje Crkve J.J. Strossmayera (1815. – 1905.)*, Romae, 2001. str., 150. – 163.

4.2.Biskupova ekleziologija

Biskup otajstvo Crkve promatra u okviru povijesti spasenja, pa se tako i spasenje u Kristu vrši u svetoj, katoličkoj i apostolskoj Crkvi. Prema njemu Crkva služi kao nacrt o spasenju tako što čuva i svijetu prenosi nadu u Spasitelja koji dolazi. Kroz cijelo starozavjetno i novozavjetno vrijeme Strossmayer promatra i vidi Crkvu zajedno sa Isusom. Za njega je Crkva istina u vremenu te govori o njenom početku u vječnosti a nezabludivost je nutarnje svojstvo Crkve kao Tijela. Naglašavanjem vječnosti želi naglasiti sakramentalnost Crkve te tvrdi da su Sveta Trojica izvor crkve. Išao je prema tome da Crkvu učini prisutnom u životu svijeta te da kršćanski suživot unaprijedi i usmjeri prema jedinstvu koje je njemu izrazito bitno. Njegovo viđenje crkve primjereno je za evangelizaciju svijeta te kao takvo odgovara ekumenskoj težnji za jedinstvom kršćana.[44]

Biskupova misao i djela pokazuju čovjeka koji je obdaren umnim sposobnostima te je istovremeno uronjen u politička i crkvena zbivanja, što znači da se radi o čovjeku Crkve i naroda. Po svojoj naravi je nagao, osjećajan i uvredljiv što treba imati na umu kada se čitaju njegove izjave.

5. STROSSMAYEROVI GOVORI

5.1.Prvi govor – crkveno jedinstvo

Biskup Strossmayer svojim govorima na Prvom vatikanskom saboru pobire pozitivne reakcije, ali i kritike pojedinih biskupa. U svom prvom govoru na Saboru, biskup se osvrće na manjkavosti u nacrtu dogmatske ustanove o katoličkom učenju. Strossmayer se pokazuje vještim govornikom i psihologom koji prije izricanja kritike pozdravlja mudrost i čast prečasnih otaca kardinala. Sigurno to nijeučinio da bi povlađivao kardinalima, ali na taj način vješto se ogradio od potencijalnih zlih jezika koji ne podnose konstruktivne kritike kakve su bile njegove duž cijelog Sabora. Stoga biskup prvo citira apostola Pavla i njegove riječi upućene Korinćanima:

Ljubav je strpljiva, dobrostiva, ne srdi se, ne misli zlo. (1 Kor 13, 4-5)

Biskup pojašnjava da i kardinali ovoga zbora moraju imati, tu ljubav o kojoj Pavao govori, na svom umu i u srcu kada pristupaju raspravama ovoga Sabora. Sve trebaju

[44] Usp.,A.Čečatka, *Viđenje Crkve J.J. Strossmayera (1815. – 1905.)*, Romae, 2001., str., 52. – 90.

činiti iz ljubavi prema Crkvi, pa je tako i svaka eventualna kritika upućena nekom biskupu ili dokumentu zapravo vođena ljubavlju prema Crkvi i željom za što boljim plodovima rada Sabora. No uz taj citat biskup u misli zbora zaziva i riječi sv. Augustina:

U nužnome jedinstvo, u nejasnome sloboda, a u svemu ljubav.[45]

Ovim riječima sv. Augustina biskup je razoružao sve one koji bi u njegovim govorima tražili potencijalnu prijetnju. Zapravo je zadivljujuće kako biskup citira baš te riječi sv. Augustina na početku svog prvog govora, jer je u tim riječima izrazita snaga i skrivena uputa za rad cijeloga Sabora. No, uz ta dva savjeta, onaj treći, koji poziva na ljubav u svemu, svakako je i najvažniji. Bez ljubavi prema Crkvi i želji da Sabor donese odluke na dobro Crkve, sve bi rasprave bile uzaludne.[46]

Nadalje, biskup se u svom prvom govoru dotaknuo teme naslova dekreta i konstitucija koji bi trebali po uzoru na Trident nositi naslov u kojemu bi se očitovalo čitavo zajedništvo Crkve, a ne samo prvenstvo Svete stolice. Da ne bi bio pogrešno shvaćen biskup podsjeća na sabor u Jeruzalemu pod vodstvom sv. Petra. Petar je na tom saboru dominirao svojom mišlju i savjetima, budući da je bio Božji odabranik da bude na čelu zemaljske Crkve. No, unatoč njegovu neosporno velikom doprinosu saboru, dekret sa toga sabora nosi početni natpis:

Svidjelo se Duhu Svetomu i nama. (Dj 15, 28)

Biskup analizira tu rečenicu i objašnjava da je izrazito uzorito dati hvalu Duhu Svetom nakon zaključenja dokumenata, a i u ovome „*nama*“ smatra biskup, izraženo je jedinstvo biskupskog zbora niti malo na štetu sv. Petra. Biskup tvrdi da u tome izrazu „*nama*“sv. Petar zasigurno zauzima prvo mjesto, ali da se ne isključuje, nego dapače naglašava zajedništvo Petra sa svojom braćom biskupima. Te biskupove riječi odmah su naišle na nerazumijevanje, budući da je dio kardinalskog zbora pogrešno protumačio biskupove riječi. Naime, biskup je spomenuo kako se u dosadašnjem radu Sabora papa pojavljivao samo na kraju rasprava i to nakon njihova zaključenja da svečano proglasi dokument. To su neki kardinali protumačili kao izravan napad na sv. Stolicu i njegovo pravo proglašenja dokumenta. No time što je naveo da se papa ne nalazi na svim

[45]Andrija Spiletak, *Biskup J. J. Strossmayer u vatikanskom saboru*, BA, Zagreb, 1929., str. 9.
[46] Usp., *Isto*, str. 9.

raspravama Sabora samo je htio naglasiti koliko je u dokumentima uloženo i rada drugih uz samoga papu pa je uputno to navesti u naslovu dokumenta - papa i biskupi zajedno rade. Biskupi raspravljaju, a papa prosuđuje vođen Duhom Svetim i proglašava dokument. Tu se očituje zajedništvo pape i kardinalskog zbora. Sada je postalo jasnije zašto je biskup na početku svoga govora pozvao na ljubav i razumijevanje, jer je očito pretpostavio da neće biti shvaćen. Zato i naglašava da je tijelo jako koliko je jaka glava koja njime upravlja.[47] Ipak, biskupov je govor prekinut i tu dobiva javni ukor zbog takvih „nedoličnih napada".

U tim trenucima biskup citira francuskog biskupa iz 16. st. Jacquesa-Benignea Bousseta i njegov govor o jedinstvu Crkve:

Usahnuo mi jezik i osušio se, ako ikada išto reknem krivom nakanom, što bi moglo krnjiti prava svete Stolice; usahle mi obje ruke, ako ikada što takova i pomislim.[48]

Biskup tim riječima postiže konsenzus, pomalo se povlači svjestan da nije shvaćen, ali poziva se na to da je mislio da se saborskim ocima mogao obratiti u slobodi mišljenja i reći ono što mu je na savjesti, ali i da je svjestan da će sva ova rasprava izići u javnost i da on niti u kojem trenutku nije htio dati materijala i povoda nekima da na osnovu ove rasprave klevećи Crkvu. Tu je pokazao izraziti osjećaj za mir i razumijevanje.

Na prvi pogled djeluje potpuno bespredmetno uopće raspravljati o nazivu i popratnim riječima koji se nalaze u naslovu saborskih dokumenata. No, kada malo bolje promislimo možemo uočiti kako je zapravo biskupovo inzistiranje na naslovima koji bi naglašavali jedinstvo Crkve itekako opravdano i pohvalno. Treba sve staviti u kontekst onoga vremena. Sabor djeluje u drugoj polovici devetnaestoga stoljeća, dakle prije pojave mass-medija, pa je svaki crkveni dokument bio čitan i tumačen puku s posebnom pažnjom. Taj puk često je bio neuk ali izrazito pobožan i revan u doslovnom tumačenju nekih crkvenih dokumenata. Prema tome biskup prepoznaje izraziti potencijal i važnost popratnih riječi naslova dokumenta - ne samo Sveta stolica, nego i Duh Sveti i čitav zbor biskupa progovara po tom dokumentu svome puku. U tim riječima puku se u uho stavlja ta neraskidiva zajednica koja upravlja Crkvom. Crkva nije apsolutistička monarhija u kojoj Papa čini i govori što ga je volja, nego Papa sa svojim biskupima,

[47]Andrija Spiletak, *Biskup J. J. Strossmayer u vatikanskom saboru*, BA, Zagreb, 1929., str. 13.
[48]Usp., *Isto*, str. 19.

vođen Duhom svetim progovara svome narodu. Tako se u naslovu dokumenata i odlukama koristi prilika da se napomene i podsjeti na jedinstvo Crkve. S tim napomenama i podsjećanjima na jedinstvo, to jedinstvo se i učvršćuje. Zato biskup naziva kardinale na neki način novim apostolima koji novim-starim duhom prve Crkve pronose nauk Crve i Otaca svome puku.[49]

Uz taj veoma važan detalj na koji je biskup ukazao, u daljnjem izlaganju o toj temi naslova, biskup izriče jednu duboku i snažnu poruku, kada napominje da se moralni i vjerski zakon i ćudoređe moraju protezati ne samo na privatni život vjernika, nego i na njihovo javno djelovanje:

Mislim da je dužnost Crkve, majke pukova i naroda, da u ovim okolnostima to kaže narodima, da im to naviješta; pa će Crkva, ako me sve ne vara, u javnom pravu i javnoj slobodi naroda sigurno tražiti i naći oslonac i za onu slobodu, za onu samostalnost i nezavisnost, koja je njoj potrebna, da može plodno i s uspjehom vršiti svoj ugled i misiju.[50]

Ključna rečenica u ovome citatu svakako je ova: … *u javnom pravu i javnoj slobodi naroda*…. Ako uzmemo u obzir da je to biskup izgovorio 1869. godine, postaje nam jasno koliko je bio ispred svoga vremena u nekim poimanjima. Budući da je biskupov govor prekinut, biskup se okreće drugoj temi.

5.2.Potreba dogmi

U nastavku svoga govora biskup kaže da je ponekad dovoljno i manje stranica ali pisanih s Duhom Svetim i jednostavnim i puku razumljivim govorom nego tisuće ukrašenih govora da bi se postiglo mnogo, i da bi se *posijalo pravo sjeme* među narodima. Jer ako zakaže Učiteljstvo i s*jeme* bude nevaljano, izrodit će se veliki problemi za Crkvu, a neki od njih se već i naslućuju.Na kraju svoga prvog govora, biskup, nastavljajući navoditi manjkavosti „školskog“ pristupa dokumentu zapravo izgovara proročanske misli analizirajući problem koji se upravo tih godina pojavio u Crkvi kao posljedica već navedenog *slabog sjemena*. Problem koji je postajao sve veći postali su mediji, točnije brojni novinski napisi i knjige tiskane protiv Crkve. Budući da

[49]Andrija Spiletak, *Biskup J. J. Strossmayer u vatikanskom saboru*, BA, Zagreb, 1929., str. 13.
[50]Usp., *Isto*, str., 13.

u tom kontekstu biskup proročanski navodi i sudbinu suvremene Crkve, donosimo širi citat biskupova govora:

Dandanas, meni se čini, napadaju se ne smo naši sveti dogmati, nego se štaviše sjekira zamahnula na sam korijen, te se radi o tome da prestane ne samo pozitivna religija, nego svaka religija. Dapače, kako je pametno već opazio jedan od uzoritih govornika, puni su različite mržnje pokvareni ljudi, koji pod plaštom znanosti i općeg uspjeha, što ga pod krivim imenom svima obećavaju, i crkvu i svaku religiju nastoje uništiti, i da je moguće samoga Boga zanavijek istjerati, ne samo iz svega društva, ne samo iz zakona i javnih ustanova,, nego i iz privatnih, štaviše iz intimnog Božjeg svetišta, to jest iz savjesti i srca naroda. Tu je, po mojem sudu, vrelo i početak većine zala, koja svijet tište; odatle novi bojevi proti crkvi Božjoj; odatle ljudskom društvu nove i nečuvene pogibli, koje mu propašću prijete. A te su pogibli tim veće radi golemog broja knjiga i novina: stoga je uslijed lakog saobraćaja zarazni otrov zahvatio i mnoštvo niže klase, koje lišeno na neki način dobara ovoga života, a tišteno svaki dan težim zlima, novu mržnju začimlje proti crkvi i religiji; stoga većim bezboštvom Boga smatra na neki način sukrivcem zala, premda se olakšica i lijek zlima ne može naći nego samo u Bogu, u religiji i Kristovoj vjeri. Ja cijenim, da treba u začetku ovoga zla i u načinima kojima se širi, marljivo ispitati i odrediti , koji se lijekovi mogu prirediti proti tome zlu. Po mome uvjerenju Crkva posebno u tom pogledu imade misiju, da se po svetom saboru za ozdravljenje posluži da tako kažem novom vrsti vina i ulja, kojima će rane čovječanstva liječiti i iscijeliti. U tu svrhu teško da nam treba mnogo dogmatskih definicija.[51]

Sabor kao najveći skup biskupa cijeloga svijeta predstavlja poseban događaj u Crkvi. Vrijeme sa sobom donosi različite promjene i različite probleme. S tim problemima Crkva se suočava ne samo kao mjesna zajednica, nego i kao zajednica koja djeluje u cijelom svijetu. Zato je važno da se od vremena do vremena biskupi susreću kako bi izmijenili ne samo mišljenje nego i definirali nove putove u crkvenom djelovanju kao što je to učinio Drugi vatikanski sabor.

Biskup nakon ovih riječi napominje ponovno da ne trebaju Crkvi nove i složene dogmatske definicije jer su stare izrazito dobre, nadahnute i vrijedne. Tu spominje

[51]Andrija Spiletak, *Biskup J. J. Strossmayer u vatikanskom saboru*, BA, Zagreb, 1929., str., 23.

definicije Tridenta, ali i Atanazijev simbol vjere kao prejasan način definiranja dogmata o jednome Bogu, Presvetom Trojstvu, Utjelovljenju.[52]

Atanazijev simbol vjere: *Vjerujemo u jednoga Boga, Oca svemogućega, stvoritelja svega vidljivoga i nevidljivoga. I u jednoga Gospodina Isusa Krista, Sina Božjeg, rođenog od Oca, Boga od Boga, svjetlo od svjetla, pravog Boga od pravoga Boga, rođena ne stvorena, istobitna s Ocem, po kojemu je sve stvoreno što je na nebu i na zemlji, vidljivo i nevidljivo; on je radi nas ljudi i radi našeg spasenja sišao, utjelovio se i postao čovjekom, tj. u potpunosti je rođen od uvijek djevice Marije po Duhu Svetom; imao je istinito a ne prividno tijelo, dušu i duh i sve što je ljudima vlastito, osim grijeha; trpio je, tj. bio je razapet, pokopan i uskrsnuo treći dan i uzašao na nebo u istom tijelu; sjedi u slavi zdesna Ocu i u istom tijelu dolazi u slavi suditi žive i mrtve; njegovu kraljevstvu neće biti kraja. Vjerujemo u Duha Svetoga, koji nije drugačiji od Oca i Sina nego je istobitan s Ocem i Sinom, nestvoren, savršen i Tješitelj, koji je govorio u Zakonu, prorocima i apostolima i evanđeljima. Sišao na Jordan*, govorit će *(govorio je) apostolima i boravi u svetima. Vjerujemo i u tu jedinu* katoličku *i* apostolsku *Crkvu, u jedno krštenje za obraćenje i oproštenje grijeha, u uskrsnuće mrtvih, u vječni sud nad dušama i tijelima, u kraljevstvo nebesko i život vječni.*[53]

Biskupov spomen Atanzija u ovom kontekstu itekako je dobar sjetimo li se nauka sv. Atanazija o Presvetom Trojstvu i posebno o Logosu. On brani čovještvo Isusa Krista, premda uopće ne spominje ljudsku dušu. Prema njemu, duša čovjekova je princip čovještva. Kaže da Bog nije toliko nemoćan da bi trebao posrednika. Suprostavlja se Ariju tvrdnjom da ime Sin uključuje pojam biti rođen a to znači proizaći iz same biti Oca jer s njime ima puninu božanstva. Sin Božji je jednak Ocu vječnošću a Otac i Sin su dva ali su jedan te isti te imaju istu narav. Njegova nauka o Logosu ukorijenjena je u ideji otkupljenja,znači Logos je pobožanstvenio čovještvo i pobijedio smrt za sebe pobijedio je smrt za sve nas.[54]

[52] Usp.,Andrija Spiletak, *Biskup J. J. Strossmayer u vatikanskom saboru*, BA, Zagreb, 1929., str., 23.
[53]H.Denzinger, P. Hunermann, *Zbirka sažetaka vjerovanja definicija i izjava o vjeri i ćudoređu*, Đakovo, 2002. str. 15. – 16.
[54]Skripta iz patrologije, str., 80. – 81.

Za biskupa misli sv. Atanazija predstavljaju neiscrpan izvor nadahnuća, pa ih je stoga potrebno proučavati i njima se nadahnjivati a ne gubiti vrijeme i smišljati nove načine izricanja onoga što je taj svetac već prejasno izrekao.[55]

5.3.Drugi govor – prava i dužnosti biskupa

U svome drugom govoru na Saboru, biskup se osvrće na nacrt dokumenta o crkvenoj disciplini. Neki su saborski oci htjeli dokumentom točno naglasiti i omeđiti dužnosti biskupa i njihova prava. No, biskup se tome izrazito usprotivio budući da je primijetio kako mnogi saborski oci zapravo ne shvaćaju ili zaboravljaju da su prava i dužnosti biskupa zapravo stiješnjena do te mjere da ih se ne može razdvajati. Tako, u tom kontekstu biskup citira sv. Augustina:

Ljudi braćo, kršćani smo i svećenici smo. Ukoliko smo kršćani, svoji smo, za sebe se brinemo, o sebi i o svojem životu ćemo račun polagati strogom sucu; ukoliko smo svećenici, nijesmo svoji, ne, nego naroda dragocjenom krvlju Isusa Krista otkupljenog. Štogod smo prava i dužnosti od Boga primili, nijesmo ih primili da se njima šepirimo i oholimo, nego uz najsvetiju svoju obvezu, da sve to upotrijebimo i iskoristimo na korist naroda. Prava i dužnosti biskupa jesu onaj božanski talent, što nam ga je Bog povjerio, kojega nitko ne smije ostaviti bez ploda, ne: jer ga moramo vratiti onom sucu, od koga smo ga primili, i to sa najboljim dobitkom i kamatama.[56]

Biskup citirajući sv. Augustina na najbolji mogući način potvrđuje utemeljenost svojih misli. No, još je jedan detalj iznenadio biskupa u nacrtu dokumenta o crkvenoj disciplini. Naime, biskup se osvrće na prijedlog da se u dokument uvrsti odredba po kojoj bi biskupima i generalnim vikarima bilo zabranjeno ispovijedati puk i svećenike. To se u dokumentu pojašnjava činjenicom da nije dobro da se u liku biskupa miješa uloga oca i suca. Biskup se na taj prijedlog sablaznio i u svom govoru naveo primjer sv. Franje Saleškog, budući da je taj prijedlog došao baš od francuskog biskupa koji je očito zaboravio kakav odličan i uzorit primjer biskupa-ispovjednika mu je ostavio njegov sunarodnjak iz 17.st sv. Franjo Saleški. Biskup Strossmayer nadalje naziva sv. Franju *Zvijezdom Francuske*koja na najbolji način pokazuje kako je biskupska dužnost ispovijedati svoj puk i svoje svećenike i u svetoj ispovijedi podijeliti s njima misli i

[55]Usp., Andrija Spiletak, *Biskup J.J.Strossmayer u vatikanskom saboru*, BA, Zagreb, 1929., str. 25.
[56] Usp., *Isto*, str., 31.

ohrabriti ih očinskim savjetom kakav često može dati upravo samo svećenik zbog iskustva i zasluga uzdignut na biskupsku čast.[57]

Slijedeća tema na koju se biskup osvrnuo bila je govor o sedesvakanciji biskupija. Kada dođe do te situacije neki biskupi su čini se nepromišljeno predložili da tada postoji mogućnost uključivanja javne vlasti to jest*vladara ovoga svijeta* na što biskup odgovara:

Auktori nacrta su bez sumnje u pobožnoj doduše i svetoj nakani cijenili, da treba vladare ovoga svijeta i vlasti pozvati, da budu zaštitnici crkvene slobode. Ali neka bude rečeno na njihovo umirenje, prvo opasna a drugo uzaludna. Opasna: jer i danas je ovdje opaženo, i dobro je opaženo, da je ta zaštita vladara, to odvjetništvo i obrana vrlo često se izrodilo u poniženje i ropstvo crkve. Uzaludna: jer kakvo je danas stanje, vladari i da hoće ne mogu biti zaštitnici crkvene slobode, jer su u većini kraljevina spriječeni tako zvanim temeljnim zakonima, a tu i tamo i položenom prisegom.[58]

Očito je iz ovoga razmišljanja biskupa Strossmayera da se povijesna situacija promijenila. Dok je na Nicejskom saboru car imao izrazito pozitivnu ulogu, ovdje se vidi strah biskupa Strossmayera od utjecaja svjetovne vlast. Biskup Strossmayer očito dobro poznaje negativne utjecaju vladara na Crkvu tokom kršćanske povijesti, a isto tako i Crkvi nesklonu situaciju u Francuskoj kao i u Prusiji njegovog vremena.

Kako je to i do tada činio, biskup nakon detekcije manjkavosti nudi i rješenje. Rješenje je u njegovom stilu, duhovno, sabrano i razumno. Biskup predlaže da se prisjetimo u situacijama prazne biskupske stolice da Gospodin vodi Crkvu. Da Crkva nije ostavljena sama na ovome svijetu. Sa sviješću da je uistinu tako, biskup poziva da se u tim trenucima puk i svećenstvo intenzivno utječe Gospodinu koji će svojoj Crkvi zasigurno podariti nove Hrizostome, Atanazije, Ambrozije i Anselme....*da crkvi svojoj dade dobra biskupa, da dade Hrizostome, Atanazije, Ambrozije, Anselme, i crkva neće svoje slobode izgubiti niti u najžešćoj borbi, makar bila bez izvanjske zaštite, nego će štaviše, kako je i pristalo, crkva iz tih stradanja i progonstava iskrsnut još jača i slobodnija.*[59]Prema biskupu, upravo je tu snaga i sloboda Crkve. Ne samo ovisiti o vanjskim čimbenicima nego molitvom i vjerom utjecati na svoj put i budućnost. Uz to, uzor nam trebaju biti navedeni oci jer taština i častohleplje itekako znaju napastovati

[57] Usp., Andrija Spiletak, *Biskup J.J.Strossmayer u vatikanskom saboru*, BA, Zagreb, 1929., str. 31.
[58] Usp., *Isto*, str.., 37.
[59] Usp., *Isto*, str., 39.

Crkvu. Nekada je prva Crkva dopuštala vladarima i vlastima da imenuju biskupe i ostale crkvene dostojanstvenike, pouzdala se da će vladari ovog svijeta dati Crkvi takve ljude koji će biti svjesni svog biskupskog zvanja. Ta se prva Crkva pouzdala u pobožnost, vjeru i ljubav samih vladara prema crkvi. No prilike su se promijenile i po pravilima općeg prava vladari su lišeni svoje vlasti i ta njihova vlast prešla je na ministre koji ne paze na vjeru, na religiju i na pobožnost. Tako da sa takvim stavom oni mogu postati neprijatelji Crkve. Napominje kako se ovaj I vatikanski sabor i sastao iz razloga da se raspravlja o najtežim pitanjima koja se teže rješavaju a ne da se bavi sitnicama. *Stoga ja cijenim, da će se crkva prije ili poslije vratiti k staroj crkvenoj disciplini te povećati vlast pokrajinskih sinoda i omogućiti im, da toliko utječu na izbor biskupa, te bi se sve ove opasnosti otklonile od crkve.*[60] Također on govori o potrebi održavanja biskupijskih sinodajer bi se na taj način riješila brojna pitanja. Tu moramo napomenuti korist općih sabora, jer je Božja nakana bila a i sam tok ljudskih događaja ide za tim da se opći sabori češće održe. Jer možemo vidjeti kako je na samom početku Crkve Bog otvori put apostolima i prvim vjesnicima Božje riječi da božansko svijetlo evanđelja izliju na sve narode i narodnosti. Tako i danas Bog u Crkvi daje sredstva da narodi *goje* jedinstvo da bi se pojedine Crkve lakše sjedinile sa Svetom Stolicom.

Vidljivo nam je da biskup već tada govori o potrebi održavanja biskupijskih sinoda pa tako možemo spomenuti Drugu biskupijsku sinodu. Sinoda pojmom evangelizacije želi unijeti poticaj u umorno crkveno djelovanje. Želi da članovi Crkve postanu svjesni svog identiteta i da ostvare kršćansko poslanje. Sinoda naglašava evangelizaciju kako bismo osjetili pastoralno djelovanje te navješćivali evanđelje riječju, znakovima i svjedočenjem. Biskupovim poticanjem na održavanje sinoda ističe se njegov proročki duh i crkveni autoritet jer se time vračamo na početke kad se Božja Riječ prenosila pismenim i usmenim putem, tradicijom, na što nas potiče i ova sinoda. Od osobe koja je prihvatila evanđelje očekuje se da pristane na one istine koje je Gospodin u milosrđu objavio. Misli se na prihvaćanje umom i srcem. Onaj tko radost evangelizacije prihvati mora tu radost davati i prenositi drugima.[61]

Biskup se na kraju osvrće i završava svoj drugi govor jednom opaskom s obzirom na govor. Kaže kako je čuo kako su kanonski zakoni i crkveni zakonik tako savršeni,

[60] Usp., Andrija Spiletak, *Biskup J.J.Strossmayer u vatikanskom saboru*, BA, Zagreb, 1929., str., 41.
[61] Usp., Izjave i odluke Druge biskupijske sinode, *Ti si Krist za nas i za sve ljude*, Nadbiskupijski ordinarijat, Đakovo, 2008., str. 20. – 25.

dotjerani i nepromjenljivi da se iz toga ništa nesmije mijenjati da se ta cijela velika zgrada ne dovede u opasnost da se sruši. Tu se on poziva Vincencijem Lerinskim koji u svom poznatom djelu *Commonitorium* kaže:

Ima i u tome napretka, ali ga ima u istoj misli, u istom smislu, u istom dogmatu, jer ono što je božansko, to je neiscrpljivo, i pruža pomoć svima pucima i narodima, koji hoće da odatle lijeka crpe.[62]

Ali kanonski zakoni i crkveni zakonik nije sad toliko kao što je spomenuto savršen da se ne može mijenjati jer većina je zakona zastarjela, neki se zakoni ne mogu prilagoditi našem vremenu i nepraktični su, neki su konfuzni a nekima je autentičnost dokazana kao sumnjiva. I zato po njegovom, biskupovom mišljenju ono što treba reformirati je djelo crkveni zakonik koje će ujedno biti i jedno od slavnijih djela ovog I. vatikanskog sabora.

5.4. Treći govor – o životu i čestitosti klera

U svom trećem obraćanju biskupskom zboru biskup Strossmayer progovorio je o problematičnim stavkama u dokumentu koji govori o životu i čestitosti klera. Ponovno je, po tko zna koji puta do tada, pozvao u misli biskupa Trident. Rekao je da se izraz *konkubinat među svećeništvom* mora ublažiti ili barem naglasiti kako ta pojava danas predstavlja rijetkost tj. iznimku, dok je za vrijeme Tridenta gotovo predstavljala pravilo. Kler se u međuvremenu itekako pročistio i dobrano produhovio pa je ta pojava uistinu iznimka. Tako biskup kaže da nije čudno da među pedeset tisuća svećenika postoji njih nekoliko stotina koji su slabi i prekršili zavjet celibata. No, biskup nastavlja pojašnjavati da ta činjenica ne opravdava nego obvezuje na promjenu i rad na sebi, tako citira svetog Jeronima:

Jadan sam i nevoljan i slab i go i griješnik, i moram najprije prinositi žrtvu za svoje grijehe i opačine, prije nego prinesem žrtvu za grijehe i opačine puka.[63] Kao što je već i u zaključcima Nicejskog sabora naglašeno, klerici se trebaju čuvati svega onoga što bi dovodilo do sablazni vjernika. Ta sablazan između ostaloga očituje se i u ne održavanju zapovjedi celibata. Tematika koja očito Crkvu prati od prvog sabora u Niceji koji je tada htio uvesti zapovijed celibata ali to čini na indirektan način sa zabranom boravka žena u kući svećenika. Strossmayer s pravom ukazuje na pozitivnu promjenu načina života klerika njegovog vremena u odnosu na vrijeme Tridentskog sabora.

[62] Usp., Andrija Spiletak, *Biskup J. J. Strossmayer u vatikanskom saboru*, BA, Zagreb, 1929., str., 57.
[63] Usp., *Isto*, str. 61.

Nadalje, Strossmayer se osvrće na drugi dio nacrta dokumenta koji poziva svećenike da se okrenu Bibliji, da ju intenzivnije proučavaju i navješćuju. Biskup pozdravlja taj prijedlog, ali ga i proširuje riječima da svećenik treba proučavati i profanu literaturu. Naravno da je takav izričaj izazvao čuđenje ostatka biskupskog zbora, ali Strossmayer nastavlja pojašnjavati kako svećenik danas mora biti u toku zbivanja, a ne samo zadubljen u Bibliju. Naravno da je Biblija temelj i osnovno štivo svećenika, no i poznavanje profane literature, dakle i onoga čime se „hrani" puk itekako je bitno, jer kroz profanu literaturu svećenik proširuje svoje horizonte i bolje razumije stanje u svijetu. Prema Strossmayeru to razumijevanje itekako je nužno u ovim trenucima napada na Crkvu. Crkvu se napada kroz medije i zato biskup poziva da se i svećenici počnu služiti istim onim sredstvima kojima se napada Crkva ali sada na njenu obranu. Tu je biskup prvenstveno mislio na novine, ali i škole i ustanove, gdje god je moguće javno progovoriti. Ovdje donosimo tri Strossmayerova citata, prvi je citat poruka sv. Jeronima o Bibliji, a drugi, kratki, još je jedna pohvala sv. Augustinu i Ocima i poziv da takvih ljudi bude što više, dok je treći citat Strossmayerova proročanska misao o medijima:

Časni oci, ako ikada a ono danas treba svećenike poticati na onu riječ svetog Jeronima, da se naime danju i noću u znoju lica svoga hrane kruhom svetoga pisma, ako hoće da zadovolje svom zvanju. Ako ikada a ono danas je vrijeme, da se po ovom vatikanskom saboru potaknu svećenici, da kao što je nekoć naređeno proroku Ezehijelu da proguta božansku knjigu, tako i svećenici danas, sjećajući se svog zvanja i poslanja, gutaju svete i profane knjige, da mogu braniti vjeru i crkvu.[64]

U kontekstu pohvale onima koji brane vjeru među školama i u nemilosrdnim napadima pojedinih znanstvenika, biskup veli:

Danas brane vjeru u Parizu, osobito glasovit pokojni otac Ravignan i Lacordaire i otac Felix. Ja bih želio, da tako u svim većim gradovima, gdje je, kako je poznato, sijelo pokvarenosti i znanosti lažnog imena, da ustanu takovi ljudi kao novi Ambroziji, koji će Augustine privlačiti, da iz njih naprave nove svece, tako odlične kao što je bio Augustin.[65]

Tu se možemo zapitati kako i kada je Ambrozije privukao Augustina. U djelu Ispovijesti imamo opis susreta sa Ambrozijem u Milanu. Tadašnji prefekt Simah koji je bio u sukobu sa Ambrozijem poslao je Augustina u Milano. U Milanu je biskup

[64]Andrija Spiletak, *Biskup J. J. Strossmayer u vatikanskom saboru*, BA, Zagreb, 1929., str., 65.
[65] Usp., *Isto*, str., 65.

Ambrozije koji je bio poznat po cijelom svijetu kao jedan od najboljih ljudi i njegovi su govori tada pružali narodu snagu. On ga je očinski primio i njegovo se dolasku obradovao s ljubavlju dostojnom jednog biskupa. A Augustin je njega zavolio najprije kao učitelja istine jer je potpuno bio izgubio nadu da će u Crkvi naći istinu koju je on tražio. Marljivo je slušao njegove govore, polako je otvarao i srce da u njega primi kako rječito govori pa je tako usporedno i ulazila spoznaja da istinito govori samo postepeno. *Najprije me se počelo činiti da se i ono što on govori može braniti, i već sam smatrao da se i katolička vjera može bez sramote podržavati, dok sam prije mislio da se ništa njoj u prilog ne može reći protiv manihejskih napada...Tako sam ja poput akademika, kako ih shvaćaju, sumnjajući o svemu i kolebajući se između svega, odlučio ipak da moram svakako ostaviti manihejce...*[66]

O medijima kaže:[67]*Prečasni oci! Tužimo se, i spravom se tužimo, da sada novine i časopisi nekažnjeno bjesne proti vjeri i crkvi. Pravedna je tužba; ali vjerujte, bit će tašta i isprazna, dokle ne budemo o tome nastojali, da svećenici učeni isto tako potpuno se budu služili za obranu crkve onim sredstvima, kojima se služe protivnici da je unište. Božanska istina nema baš ničega da se boji, samo ako (u svećenicima i puku) nađe dobre odvjetnike i branitelje.*[68]

U nastavku svoga trećeg govora pred biskupima na Saboru, biskup Strossmayer ponovno naglašava važnost znanstvenog rada i širenja horizonata. Kaže da svećenik više ne može biti zatvoren u svoje prostorije i jadati se vlastitom sudbinom. Potreban je rad na sebi, širenje obzora i vidika. Biskup žali što Crkva polagano gubi utjecaj na škole, iako je većinu njih sama osnovala. Poziva svećenike i biskupe da se svim silama pokušaju vratiti u škole i školovanu mladež pridobiju za sebe tj. za vjeru i Crkvu. Zatim, u tom kontekstu citira Tertulijana i njegovo djelo *Apologeticum:*

Tada će se ispuniti ono, što je nekoć Tertulijan govorio u svojoj apologiji: - Od jučer smo, ali smo sve vaše napunili i carstvo i vlasti i kuće, vama ostavismo samo hramove.- Ali prečasni oci, ako ikada, ja mislim da danas osobito treba preporučiti svećenicima, da znanstvenu kulturu što više mogu goje, e da se ne dogodi, da oni koji bi morali stajati na visini, štaviše na vrhuncu, i svoje poglede i vidike pružiti do krajnjih

[66]Andrija Spiletak, *Biskup J. J. Strossmayer u vatikanskom saboru*, BA, Zagreb, 1929., str., 65.
[67] Iako nije izravna tema moga elaborata, koristim priliku ukazati na vrijedne misli biskupa Strossmayera o utjecaju medija na puk i na Crkvu općenito
[68]Andrija Spiletak, *Biskup J.J. Strossmayer u vatikanskom saboru*, BA, Zagreb, 1929., str., 66.

granica zemlje, ne ostanu kao na podnožju brda, te u svojoj tvrdoglavosti i nadutosti tuđe poglede i vidike ili ignoriraju ili poriču.[69]

Biskup Strossmayer svoj treći govor, na temu o čestitosti i životu klera i opet zaključuje mislima sveca. Biskup poziva da svećenici i biskupi u Rimu budu ogledalo pravog nasljedovanja Krista jer su sve oči svijeta oduvijek uperene u Rim. Podsjeća kako je glava ona koja upravlja tijelom, a u Rimu je glava ovozemaljske Crkve. Biskup ujedno napominje kako je već Rimski sabor za vrijeme pape Benedikta XIII. naglasio izuzetnu odgovornost rimskog klera, pa citira papu Benedikta a u tom citatu naglašava i papin poziv na riječi sv. Bernarda:

Svećenstvo blagoslovljenoga grada Rima treba s više razloga da bude lik i uzor svih svećenika cijeloga svijeta; jer, kako kaže sveti Bernardo u 4. knjizi: O razmatranju 2. glavi, treba da je vrlo ugledan onaj kler, koji nada sve u svakoj crkvi ostalima prednjači dostojanstvom, tako da vanjski narodi kada dolaze u Rim sa sviju strana, budu uvijek edificirani.[70]

Na samome kraju svoga trećeg govora biskup Strossmayer se osvrće na opomenu jednoga talijanskog biskupa, koju on smatra suvišnom i potpuno nepotrebnom. Talijanski biskup Pedicini iz Barija upozorio je u svom govoru biskupe i kardinale iz zbora da paze da si ne prisvoje kojim slučajem neka od prava Svete stolice. Strossmayer smatra da u dosadašnjem radu Sabora niti u jednoj riječi bilo kojega biskupa nije čuo niti prizvuk takvih misli pa podsjeća biskupa Pedicinija da bi i on zasigurno, kao i svi okupljeni kardinali prije dali svoj život za papu prije nego li si prisvojili nešto od prava koja su vlastita Svetoj stolici. U tom kontekstu biskup Strossmayer kaže da je takva opaska bila suvišna i iz razloga što ju niti sveti Ivan Hrizostom u svome djelu „O svećeništvu“ ne navodi, nego naglašava dostojanstvo svećenika u svijetu. Biskup Strossmayer navodi taj citat kao repliku na prijedlog biskupa Pedicinija da se u dokumentu zabrani klericima svaki vanjski znak odličja. Tako Biskup Strossmayer kaže:

Sigurno sv. Ivan Hrizostom ne bi toga ispustio u svojoj zlatnoj knjizi – O svećeništvu – gdje on svećenike – radi neizmjerne one vlasti, što je imaju na tijelo i krv Gospodnju, radi neizmjerne vlasti, koju vrše opraštajući i pridržavajući grijehe – pretpostavlja ne

[69] Andrija Spiletak, *Biskup J.J. Strossmayer u vatikanskom saboru*, BA, Zagreb, 1929., str., 67.
[70] Usp., *Isto*, str., 71.

samo kraljevima i knezovima ovoga svijeta, nego i anđelima, prijestoljima i gospodstvima.[71]

5.5.Četvrti govor – papin primat

Četvrti govor biskupa Strossmayera na I. vatikanskom saboru ušao je u povijest kao jedini govor kojega su do tada kardinali i biskupi prekinuli povicima na granici kulture. Na neke dijelove govora biskupi i kardinali reagirali su sa toliko upadica i negodovanja da je na kraju i sam biskup Strossmayer nakon neuspješnog pokušaja protestiranja predsjedavajućem biskupu, sam sišao sa govornice i prekinuo govor. Naravno, postaje nam jasno zašto se taj događaj tako odvijao tek kada saznamo o čemu je biskup Strossmayer govorio. Glavna tema rasprave bila je govor o nacrtu o katoličkoj vjeri. Ovdje ne smijemo zaboraviti božansku misao svetog Ciprijana o primatu u knjizi *O jedinstvu crkve.* On u tom djelu obrađuje svoju najdražu temu da izvan Crkve nema spasa. Govori o crkvenom jedinstvu pozivajući se na Isusove riječi *Ti si Petar, i na toj stijeni sazidat ću crkvu svoju*. No ipak da bi očitovao jedinstvo, tj. postanak samog jedinstva to je odredio svojim ugledom.[72]Ono što je biskupa Strossmayera zasmetalo bila je rečenica u kojoj je jedan biskup protestantizam nazvao izvorom strašnih zala. Biskup je na to održao govor koji je razljutio većinu u kardinalskom zboru. Tako biskup kaže:

Druga se moja opaska tiče odlomka: - Svatko doduše zna, da su po tridentskim ocima osuđene hereze i ostalo. - Tu je, prečasni oci, govor o protestantizmu; a časni biskupi koji se znojiše oko popravka ovog nacrta misle, da je protestantizam izvor i začetak sviju zala i sviju zabluda, što poplaviše svijet od tridentskog sabora pa do naših vremena, sviju kažem zabluda i zala; pa ga dakako na početku slijedećeg odlomka nazivlju sa njegovim ograncima bezbožnom kugom, čiji je otrov zahvatio i sinove crkve. Na umirenje vrlo naobraženih ljudi, koji su svojom naobrazbom i ugledom meni bez sumnje odlični, moram ipak reći, da se meni cijeli ovaj prvi odlomak čini, da niti istini potpuno odgovara, a ljubavi sigurno ne.[73]

Nakon ovih riječi započela su negodovanja među biskupima, no biskup Strossmayer odlučno je nastavio braniti svoju tezu. Tijekom govora bio je nazivan pogrdnim

[71]Andrija Spiletak, *Biskup J.J. Storssmayer u vatikanskom saboru*, BA, Zagreb, 1929., str., 71.
[72]Usp., *Isto*, str. 120. bilj. 6
[73]Usp., *Isto*, str. 81.

imenima poput lucifer, hretik ili Luther. Na biskupa se vrši veliki pritisak no on uspijeva u svojoj namjeri da se iz nacrta izbace svi pogrdni nazivi vezani za protestantizam. Pojasnio je kako je protestantizam uistinu nanio veliku štetu Crkvi, no da ne trebaju u protestantizmu samo gledati zlo. Protestantizam je predstavljao tek konačni oblik svega onoga što se nakupljalo u Europi davno prije Luthera. Naveo je kako protestantizam ne bi imao tako veliki utjecaj na narod da podloga takvim razmišljanjima nije postavljana dugi niz godina prije samoga Luthera. Tako se po njegovom mišljenju protestantizam može smatrati tek iskrom koja je zapalila sve što se poslije dogodilo. Daljnjim iščitavanjem njegova govora postaje nam jasno da on brani protestante. One pojedince, vjernike i osobe koje su po rođenju protestanti a sa nama dijele čistu ljubav prema Kristu. Tako se biskup zalaže da osuđujući protestantizam ne osudimo one vjernike koji to nisu ničime zaslužili. Uz to, ukoliko bi takvi izričaji došli u konačnu verziju dokumenta, sabor bi svjesno ili ne odgurnuo protestante daleko od Crkve, pa bi ujedinjenje ili vraćanje protestanata u krilo Crkve postalo samo neostvariva teorija. U tom kontekstu, u svome stilu, biskup Strossmayer citira svetoga Augustina:

Ja barem cijenim, da među protestantima ima veliko mnoštvo, koje slijedeći stope ovih ljudi u Njemačkoj, Engleskoj i Americi i ljubeći još našega Gospodina Isusa Krista zaslužuje, da se o njemu kažu one riječi velikog Augustina: U zabludi su, ali su u dobroj vjeri u zabludi: heretici su, heretici, ali ih hereticima nitko ne smatra.[74]

U svakom slučaju biskup u svom odnosu prema protestantizmu polazi od najveće vrednote, ljubavi te kaže da prava ljubav brani čovjeku da ne dira tuđih rana, osim ako ih ne misli izliječiti.[75]Uskoro je biskupov govor prekinut.

5.5.1. Martin Luther i protestantizam

Budući da se u svom četvrtom govoru brani protestante trebamo spomenuti tko je Martin Luther i protestantizam. Luther je bio teološki i vjerski reformator i začetnik protestantske reformacije. Bio je augustinski redovnik koje je težio obnovi Crkve. Napisao je 95 teza o oprostu koje su se brzo širile i došle do Rima nakon čega biva izopćen iz Crkve. Njegovo učenje možemo sažeti u *sola gratia* da se spašava samo po Božjoj milosti, *sola fide* (samo vjera) i *sola scriptura* da se Božja poruka spasenja nalazi samo u Svetom Pismu. Luther je snažno kritizirao Crkvu a njegovo je učenje s

[74]Andrija Spiletak, *Biskup J. J. Strossmayer u vatikanskom saboru*, BA, Zagreb, 1929., str. 85.
[75]Usp., Z.Ladić, *J.J.Strossmayer i protestantizam*, u: Zbornik radova, HAZU, Zg, 2006., str., 423.

vremenom postalo uzrokom sve većih podjela među protestantima što je dovelo do mnogih sljedbi i sekti među kojima je bilo nasilnih vođa. [76]

Protestantizam nastaje u vremenu ispunjenom vjerskim, političkim i socijalnim poteškoćama. Tome je doprinijela situacija u Njemačkoj, sukob sa papinskom vlašću, nered u redovima svećenstva te razne zloupotrebe vjere. Prikazivati Katoličku Crkvu kao mučiteljicu sirotinje a protestante kao plemenite evanđeoske kršćane nas ne vodi istini. Nepravde koje su predbacivali kršćanima kasnije su oni itekako činili. Da je bilo više strpljivosti i razumijevanja i spremnosti na dijalog s obje strane, danas protestantizma ne bi ni bilo. Kao glavne razlike između katoličanstva i protestantizma možemo navesti nedostatak apostolskog nasljeđa te nedostatak prave euharistije. Ograničavaju se samo na Bibliju a niječu crkvenu tradiciju i predaju. Priznaju samo krštenje i Gospodnju večeru. Odbacuju bilo kakvu potrebu papinske, biskupske ili svećeničke službe a vidljivo nam je da Prvi vatikanski naglašava papin autoritet i nezabludivost što oni odbacuju. [77]

5.6.Peti govor – o nezabludivosti pape

Svoj peti i posljednji govor na saboru biskup Strossmayer u potpunosti temelji na nauci Otaca. Rasprava se vodila oko nacrta prve konstitucije o Kristovoj Crkvi.

Kako bi naglasio važnost naučiteljske službe biskupa, u kontekstu govora o jedinstvenoj povezanosti biskupa sa papom, biskup Strossmayer upozorava da se tako važnom dokumentu pristupa pomalo olako i užurbano, a izvor toga je očita nesvjesnost biskupa o kakvoj se zapravo konstituciji radi. Biskup upozorava da se svakom definiranju odnosa među biskupima i pukom, te papom, treba pristupiti staloženo i sa sviješću da se tu govori o odnosima koji su od vitalnog značaja za čitavu Crkvu. Tako biskup Strossmayer citira i spominje i svetog IgnacijaAntiohijskog.

Promatrajući prirođenu jakost i značenje tih riječi sv. Ignacije, kako je poznato, često biskupa usred stada uspoređuje Kristu i kaže, da između stada i biskupa postoji ono jedinstvo i onaj odnos, koji postoji između Krista i njegovog vječnog Oca. Kaže taj

[76]Usp., https://hr.wikipedia.org/wiki/Martin_Luther, (02.08.2016.)
[77]http://www.srce-isusovo.com/index.php/kateheze/40-kateheza-8-protestantizam.html, (02.08.2016.)

svetac, ta treba glas biskupa usred stada tako slušati, kao što treba slušati glas Krista Boga.[78]

U daljnjem razvoju svoga promišljanja biskup na tu temu spominje i Grgura Velikog koji u poslanici Ivanu Isposniku zabranjuje da ga se naziva „biskupom biskupa". On je biskup kao i svaki drugi i ne želi umanjiti svojom biskupskom čašću ugled drugih biskupa, shvatio je da se ono što se njemu prekomjerno dodjeljuje zapravo oduzima drugim biskupima.[79] Biskup Strossmayer je to istaknuo budući da je bio svjestan problema koji su se javljali u Crkvi po pitanju primata i jurisdikcije.

Budući da se rasprava o biskupima, jurisdikciji i primatu razvijala po mišljenju biskupa Strossmayera, u pogrešnom smjeru, on poziva biskupe na zaokret i razlaže misli svetog Ciprijana o toj temi. Nadalje, biskup Strossmayer poziva biskupe da se prisjete riječi koje je sveti Ciprijan zapisao u svom djelu „O jedinstvu crkve". Tamo, prema biskupu Strossmayeru, nalaze se veoma vrijedne i precizne formulacije o odnosu i zajedništvu pape i biskupa:

Ali sv. Ciprijan u istom tekstu i kontekstu dok govori vrlo sjajne riječi o Petrovu primatu, govori ujedno i o pravima i apostola i biskupa, jer opetovano kaže: - To su dakako bili i ostali apostoli, što je Petra bio, obdareni jednakim zajedništvom i časti i vlasti; i inače što se tiče dužnosti vrhovnoga pastira uči, da nije sam Petar, nego i svi apostoli su jednako pastiri a sva crkva po svijetu je jedno stado, da ga pasu svi apostoli jednodušnim suglasjem.[80]

Uz to, biskup se osvrće na problematične zaključke nekih biskupa po pitanju jurisdikcije. Naime, neki su biskupi naglasili da je jurisdikcija biskupa samo unutar granica njegove biskupije, što bi se dalo protumačiti da izvan granica svoje biskupije biskup kao da i nije biskup. U tom kontekstu biskup Strossmayer ponovno upućuje na riječi svetog Ciprijana koji kaže da se biskupska čast i snaga biskupskog reda prostire na čitavu Crkvu, i da ne smijemo miješati jurisdikcijska pitanja sa božanskim pravom biskupa koje mu pripada po svetome redu. Tada biskup Strossmayer navodi primjere otaca koji su upravo o tome govorili:

[78]Andrija Spiletak, *Biskup J. J. Strossmayer u vatikanskom saboru*, BA, Zagreb, 1929*Isto,* str. 93.
[79] Usp., *Isto,* str. 93.
[80]Usp., *Isto,* str. 95.

Tako sveti Ciprijan, o kojemu Grgur Nisenski kaže, da mu je ugled i utjecaj bio velik ne samo u glasovitoj afričkoj crkvi nego i po cijelom zapadu. Tako sveti Vasilije, za kojega Grgur Nazijanski kaže, da nije bio zadovoljan da svoj rad i i svoju brigu posveti samo svojima, nego ih je protegnuo na svu crkvu, okrećući oči svojega srca i svoje duše na sve strane, kamo je Krist izlio svijetlo svoje kreposti i milosti.[81]

Biskup Strossmayer uz te riječi napominje da je i sveti Ivan Hrizostom vrlo ozbiljno opominjao svoje biskupe da svoju ljubav i djelovanje ne stegnu na granice svoje vlastite biskupije nego ukoliko su sposobni i pozvani, neka šire tu ljubav po cijeloj Crkvi. Kao dodatni primjer biskup Strossmayer navodi i primjer pape Celestina koji je u poslanici efeškim biskupima rekao isto što i sveti Ivan Hrizostom. No što je o svemu tome mislio sveti Ciprijan vidljivo je iz njegove prepirke o krštenju heretika koja se razvila između njega i pape Stjepana, a zanimljivo je da se prepirka dogodila tri godine nakon što je Ciprijan napisao knjigu *O jedinstvu crkve.* Također poznato nam je Ciprijanovo naučavanje što se tiče krštenja heretika.

On se slaže sa Tertulijanom što se tiče krštenja heretika, ne priznaje im valjanost, jer ne može dati Duha Svetog onaj tko ga nema. On smatra da se djeci krštenje treba podijeliti što prije. No Cipirijan pozna i drugo krštenje koje je snagom mnogo jače i divnije u svojim učincima od krštenja vodom a to je krst krvi ili mučeništvo.[82]Ovdje možemo spomenuti i odluku Niceje o nevaljanosti krštenja za one koji se nazivaju katarima – čistima. Sabor govori o polaganju ruku i pismenom prihvaćanju učenja Katoličke crkve.[83]

Vratimo se na prepirku, tu možemo primijetitida nas ona uči kako je teško i gotovo moralno nemoguće da se u tom žaru prepiranja svet čovjek uzdrži u granicama koje mu postavljaju pravo i čednost. Zato je sv. Augustin dobro rekao: *...da je ovaj izvrsni svetac morao svoj postupak mučeništvom izbrisati.*[84]

Slijedeća tema o kojoj je biskup Strossmayer progovorio bila je pitanje papine nezabludivosti. Biskup Strossmayer je naveo da ukoliko se ta odluka donese vrlo lako bi se moglo dogoditi da ovaj vatikanski sabor ujedno bude i posljednji ikad održan u Crkvi. Jer ukoliko se sva moć odlučivanja slije u ruke jednoga biskupa, sabori više ne bi

[81]Andrija Spiletak, *Biskup J. J. Strossmayer u vatikanskom saboru*, BA, Zagreb, 1929., str. 95.
[82]Skripta iz patrologije, str. 65.
[83]Usp., H.Denzinger, P. Hunermann, *Zbirka sažetaka vjerovanja definicija i izjava o vjeri i ćudoređu*, Đakovo, 2002. str. 33.
[84]Andrija Spiletak, *Biskup J. J. Strossmayer u vatikanskom saboru*, BA, Zagreb, 1929., str. 97.

imali smisla. Tako Strossmayer poziva da se u Crkvi održavaju opći sabori svakih dvadesetak godina, jer ukoliko se dopusti stagnacija i prestane dotok svježih ideja i misli, Crkva neće ići u korak s vremenom a i to bi bila izvrsna podloga za rast nemorala i laksizma. Tako navodi riječi Grgura Velikog koji je naglašavajući vrijednost sabora u Crkvi, četiri sabora svoga doba usporedio sa četiri knjige evanđelja.[85]

Strossmayer je ovdje dobro uočio problematiku ako se donese dogma o nepogrešivosti papa. Koncili kako on kaže gube svoju vrijednost. Za razliku od većine Strossmayer se zalaže za češće održavanje sabora, jer se problemi mogu samo zajednički rješavati. Naravno ovakav stav je većini zazoran, jer ih podsjeća na vrijeme koncilijarizma posebno onoga iz petnaestog stoljeća, kad se raspravljalo o tomu tko ima vrhovnu vlast u Crkvi, Rimski biskup ili Koncil.

Po pitanju prijedloga dokumenta o nezabludivosti pape, biskup Strossmayer priziva u sjećanje biskupima riječi i misli Leona Velikog. Leon Veliki u nekoliko je navrata naglasio važnost svećenika i zajedničkog odlučivanja. Strahovao je da se slučajno ne dogodi da svećenička služba ne bude ičim umanjena ili da joj se umanji sloboda odlučivanja u Crkvi. No, za zaključak svoga petoga govora biskup Strossmayer donosi ove misli kao posljednje uporište svojih teorija:

Među ta pravila razboritosti i mudrosti spada svakako i ono, što je papa Pijo IV., nadahnut duhom svetog Karla Boromejskog naredio, da se ništa u saboru ne zaključuje mimo općega ili skoro općegasuglasja saborskih otaca.[86]

Biskup je prije zaključenja svoga govora i još jednom pozvao saborske oce da se vrate na izvore koje im nude djela Otaca, pa je tako spomenuo izrazitu vrijednost misli sv. Ireneja, Tretulijana i Ciprijana. Tako je i opet biskup u kontekstu nezabludivosti pape posljednji puta rekao:

Svi ovi veliki ljudi smatraju svjedočanstvo prve apostolske Stolice u stvarima vjere najvažnijim, najuglednijim. Ali da zasjaje jakost božanska i božanski ugled toga svjedočanstva traže svi, da nadođe suglasje ostalih apostolskih crkvi i ostalih biskupa;

[85]Usp., Andrija Spiletak, *Biskup J. J. Strossmayer u vatikanskom saboru*, BA, Zagreb, 1929., str. 99. – 103.
[86]Usp., *Isto*, str. 109.

tako da – više puta sam rekao – sveti Ciprijan cijelu crkvu nazivlje jednim stadom, koje pase zajedničko jednodušno suglasje sviju apostola i biskupa.[87]

Strossmayer u tu svrhu navodi dvojicu a to su Vincencije Lerinski a drugi je sv. Augustin. Biskup navodi njegovo zlatno pravilo a to je da ono što je uvijek, što je svagdje, što su svi vjerovali to je u ustima sveg katoličkog svijeta. Vincencije kaže kako su tri stvari kada govorimo o vjeri apsolutno nužne a to su starina, općenitost i suglasnost. *U samoj starini treba osobito nastojati, da držimo ono što je suglasno s naukom i definicijama sviju ili skoro sviju svećenika i učitelja. I to sasvim pravo; jer božanska nauka, jer vjera nije ljudsko iznašašće, nego božansko dobro, koje treba da ga podupire svjedočanstvo sviju nas i koje treba da ga svi mi u svakoj prigodi svojim radom i suglasno branimo od bilo kojih napada.*[88]

Ali po biskupovom mišljenju Vincenciju Lerinskom nije ništa bilo poznato o apsolutnoj nepogrešivosti rimskih papa. Navodi sv. Augustina i njegovo djelo *Protiv Manihejevoj poslanici*koji na prvom mjestu navodi suglasje naroda i puka i navodi kako je autoritet crkve započeo čudesima, njegovan nadom i hranjen ljubavlju. Kako je i sam sv. Augustin bio jedno vrijeme manihejac kad je postao katolik da bi obranio istinu katoličke Crkve i vjere katoličke napisao je knjigu *O koristi vjerovanja* gdje dokazuje kako je autoritet katoličke Crkve i vjere ne samo koristan nego i nužan da bi se narodi i puci mogli odgojiti kako treba. Ovo biskup navodi da pokaže kako je ljudima težak taj jaram autoriteta.

Vjerujte mi, nije isprazan naš strah, nijesu isprazne opasnosti, koje mi predviđamo. Ja barem mogu reći pred Bogom, koji će me suditi, da će se mnoge opasnosti stvoriti za moje stado, kojemu sam na čelu, ako se u djelo provede ova definicija, na kojoj radimo.[89]

Tijekom rasprave zastupa mišljenje ideju da nepogrešiva može biti samo Crkva u cjelini, nikako samo papa. I ovom su ga prilikom protivnici prekidali povicima. On napušta Rim i ne potpisuje dogmu što su učinili još 55 ostalih biskupa. I sam papa

[87]Andrija Spiletak, *Biskup J. J. Strossmayer u vatikanskom saboru*, BA, Zagreb, 1929., str. 109.
[88]Usp., *Isto*, str. 111.
[89]Usp., *Isto*, str. 113. – 117.

jenagovarao biskupa da potpiše dogmatsku konstituciju što on čini tek 1880. godine, nakon objave enciklike *Grande Munus* pape Leona XIII.[90]

[90]Usp., Z.Ladić, *J.J.Strossmayer i protestantizam*, u: Zbornik radova, HAZU, Zg, 2006., str., 431., bilj. 23.

ZAKLJUČAK

Na kraju ovoga rada važno je ukazati na različite povijesne okolnosti između dva sabora onoga u Niceji i Prvog vatikanskoga. Sabor u Niceji bijaše prvi sabor nakon što je Crkva dobila slobodu. Nakon višestoljetnog progona Crkve rimski car saziva sabor kako bi stvorio jedinstvenu vjeru kao podlogu jedinstvu carstva. Kako piše Euzebije Cezarejski biskupima se na Nicejskom saboru činilo kao da su u nebeskom Jeruzalemu. Pitanja kojim se bavio Nicejski sabor bila su od presudne važnosti za daljnji razvoj kršćanske misli ali i prakse. Pitanje odnosa božanskih osoba, pitanje kristologije obilježit će kako kršćansku teologiju tako i čitav praktični život jednostavnih vjernika. Da je na Nicejskom saboru usvojeno Arijeva nauka kršćanstvo bi danas izgledalo potpuno drugačije.

Na Prvom vatikanskom saboru je posve drugačija povijesna i teološka situaciju. Papinstvo se osjeća ugroženo ne toliko iznutra kao u Niceji nego prvenstveno izvana, a to su Francuska revolucija, sekularizam, pojava novih ideologija. U takvoj situaciji određeni krugovi u Crkvi traže način kako zaštiti utjecaj Crkve u društvu. Neki su mišljenja da će se opasnost ukloniti ako se s jedne strane osude nove ideologije, a s druge strane ako se Rimskom biskupu daju još veća prava, odnosno njegova se služba uzdigne na do tada neviđenu razinu. Biskup Strossmayer se ne može usporediti s Arijem. On nema drugačije teološko mišljenje od ostalih otaca na saboru s obzirom na kristološke teme. U govorima je vidljiv jedan optimizam koji opravdava njegove izjave. Svoja je stajališta dostojanstveno zastupao i nije se ogriješio o nauk Katoličke Crkve ni o autoritet Rimskog pape. Strossmayer vidi problem u dogmi o nepogrešivosti u odnosu na biskupsku vlast unutar Crkve. Na taj način on pripravlja put Drugom vatikanskom saboru, koji će naglasiti ono o čemu je već Strossmayer govorio na Prvom vatikanskom saboru naime o pastirskoj, učiteljskoj službi svakoga biskupa. Jedinstvo biskupa s Papom jest temelj jedinstava Crkve. Biskup Strossmayer je upravo to pokušao dokazati na Prvom vatikanskom saboru. Vrijeme i situacija održavanja Prvog vatikanskog sabora nisu bili povoljani za takvo razmišljanje. Drugi vatikanski sabor dat će mu za pravo.

Zaključno smo odlučili spojiti ova dva sabora jer su oba dogmatska. Jedan se bavio temom nezabludivosti a drugi pojmom istobitnosti. Također oba su bila ekumenska, pozvani su na sudjelovanje biskupi iz cijelog svijeta. Oba sabora sazvana su u doba velikih povijesnih previranja. Nicjeski sabor je sazvan radi pojašnjenja odnosa između

božanskih osoba, gjde Crkva autoritetom svog učiteljstva donosi odluke koju su važne za Crkvu i zajednicu. Kod Prvog vatikanskog sabora otvara se pitanje jednog drugog autoriteta a to je autoriteta Petrova primata, to jest rimskog provosvećenika kada govori ex chatedra. Željeli smo istaknuti autoritete u 4.-tom stoljeću, gdje možemo izdvojiti Euzebija i cara Konstantina iako nije bio crkveni Otac imao je tada autoritet, dok se na vatikanskom saboru papa isticao kao autoritet i biskup Strossmayer. Njegov autoritet sa odmicanjem povijesti ne slabi. Snaga i sjaj takvih osoba još više dolazi do izražaja kako godine prolaze, jer su veliki mislioci često bili osporavani od strane svojih suvremenika, a povijest nam pokazuje koliko su bili ispred svog vremena. Upravo tom idemo smo vođeni kada smo se odlučili za tu temu i time doprinijeli osvijetljenju lika i djela biskupa Strossmayera povodom 200-te obljetnice njegova rođenja i 110-te godišnjice njegove smrti.

Ako pogledamo nazad, vidimo povijest i ljude koji su svojim životom i djelovanjem usmjerili život našeg naroda, pa tako snaga i autoritet vjere i Crkve nije samo na pojedinoj osobi nego na autoritetu više osoba bili oni crkveni Oci ili ne. Na kraju krajeva radom smo potvrdili početno i stoljetno načelo u Crkvi *consensus unanimis patrum*koje je istaknutije bilo na saboru u Niceji nego na Prvom vatikanskom saboru.

Povijest nikada ne stoji, nego ide dalje svojim tokom. Crkva živi i djeluje u različitim povijesnim situacijama i zato je nužno da se u svakom vremenu Crkva iznova pita kako ispuniti zadaću koju je dobila od svog utemeljitelja: propovijedati radosnu vijest u svakom vremenu svakom čovjeku. Na tom tragu našao se i ovaj diplomski rad.

LITERTURA

Crkveni izvori

DENZINGER, H., HUNERMANN, P., *Zbirka sažetaka vjerovanja definicija i izjava o vjeri i ćudoređu,* Đakovo, 2002.

Izjave i odluke Druge biskupijske sinode, *Ti si Krist za nas i za sve ljude*, Nadbiskupijski ordinarijat, Đakovo, 2008.

Knjige

FRANZEN, A., *Pregled povijesti Crkve*, KS, Zagreb, 1970.

JEDIN, H., *Crkveni sabori*, KS, Zagreb, 1997.

KOVAČIĆ, S., *Kršćanstvo i Crkva u starom i srednjem vijeku*, Verbum, Split, 2004.

MANDAC, M., *Euzebije Cezarejski, Crkvena povijest*, Služba Božja, Split, 2004.

MANDAC, M., *Atanazije Veliki, Pisma o Krstu i Duhu*, Služba Božja, Makarska, 1980.

PAVIĆ, J., TENŠEK, T.Z., *Patrologija*, KS, Zagreb, 1993.

SPILETAK, A., *Biskup J.J. Strossmayer u vatikanskom saboru*, BA, Zagreb, 1929.

ŠAGI – BUNIĆ, T., *Povijest kršćanske literature*, KS, Zagreb, 1976.

Članci

DRAGOŠEVIĆ, S., *Povijesni prilog, Prvi vatikanski sabor*, u: Crkva u svijetu, god. V, br.1, Split, 1970.

IKIĆ, N., *J.J. Strossmayer, papa Pio IX i Prvi vatikanski sabor*, u: Zbornik radova, Zagreb, 2006.

IKIĆ, N., *Razvoj svijesti papinog primata*, u: Bogoslovska smotra, 84, (2014.), 4.

LADIĆ, Z., J.J. *Strossmayer i protestantizam*, u: Zbornik radova, HAZU, Zagreb, 2006.

ŠAGI – BUNIĆ, T., *Poruka Prvog vatikanskog koncila*, u: Glas Koncila, br.1 (171)

Vjesnik, god. XXIII., br.1, Đakovo, siječanj 1970.

Enciklopedije, leksikonski pojmovi

Koncil, u: Enciklopedijski teološki rječnik, prir. Aldo Starić, svezak XXIX, KS, Zagreb, 2009.

Dogma, u: Enciklopedijski teološki rječnik, prir. Aldo Starić, svezak XXIX, KS, Zagreb, 2009.

Internet

http://www.srce-isusovo.com/index.php/kateheze/40-kateheza-8-protestantizam.html

https://hr.wikipedia.org/wiki/Martin_Luther,

https://www.bitno.net/vjera/pitajte-svecenika/u-kojim-slucajevima-dolazi-izopcenja-iz-crkve/

https://sh.wikipedia.org/wiki/Ekskomunikacija

http://documents.tips/documents/arije-i-nicejski-sabor-5661ed6b3e78e.html

https://hr.wikipedia.org/wiki/Prvi_nicejski_sabor

SADRŽAJ

UVOD 4
1. **NASTANAK AUTORITETA** 5
1.1. Pojam i značenje 5
1.2. Autoritet crkvenih Otaca 5
1.3. Odnos Crkve i države do 4. stoljeća – promjene 6
1.4. Koncil i dogma 7
2. **PRVI EKUMENSKI KONCIL U NICEJI** 7
2.1. Glavni problemi i sudionici sabora 8
2.2. Odluke sabora 9
2.3. Značenje sabora 10
2.4. Početak i širenje arijanizma 10
2.5. Ukratko koncil u Niceji 11
2.5.1. Ekskomunikacija i autoritet 12
2.6. Euzebije Cezarejski 13
2.7. Atanazije Aleksandrijski 14
2.8. Snaga i uloga koncila pred pojedincem 14
2.9. Kratki zaključak 15
3. **PRVI VATIKANSKI SABOR** 15
3.1. Situacija prije sabora 15
3.2. Pripreme za sabor 16
3.3. Susreti u Rimu 17
3.4. Autoritet pape 17
3.5. Krunidba primata na Prvom vatikanskom saboru 18
3.6. Stav i držanje Strossmayera 19
4. **STROSSMAYER KAO TEOLOG** 19
4.1. Kolegijalnost biskupstva 20
4.2. Biskupova ekleziologija 21
5. **STROSSMAYEROVI GOVORI** 21
5.1. Prvi govor – crkveno jedinstvo 21
5.2. Potreba dogmi 24
5.3. Drugi govor – prava i dužnosti biskupa 27
5.4. Treći govor – o životu i čestitosti klera 30

5.5. Četvrti govor – papin primat 34
5.5.1. Martin Luther i protestantizam 35
5.6. Peti govor – o nezabludivosti pape 36
ZAKLJUČAK 42
LITERTURA 44